

31 sal in bi giyayên xwezayî nexweşan derman dike

Hêvî Keleş/ Qamişlo

Ednan İsmail Mihemed ku piştî xwe daye ezmûneke dirêj û zanîneke mîrasgirtî, 31 sal in bi giyayên xwezayî rewîtiya xwe ya dermankirina nexweşan domandiye, ew ji bo gelek kesan ku li ser destî wî şifa bûne, bûye navekî navdar.

ne ewqas bi hêsanî peyda dibûn wekî niha. Bavê min cureyê giya ku were bikar anîn û çawa were sepandin diyar dikir. Min ev pişe jê girt û piştî ku di sala 1995'an de çûm Umreyê, hîn bêtir jê hez kir. Min ji cihê ku giya lê dihatin wê yê dîrokî ji bijîşkiya nûjen kevintir in û niha wekî dermanê alternatîf tê dîtin. Zêdetirî 31 salan e, Ednan İsmail Mihemed dermanê giyayî bikar aniye, derman û tedawiyan xwezayî ji nexweşên ji herêmên cûda re peyda kiriye. Bi 31 sal ezmûna xwe, wî di nav mirovên ku ji bo şifa û baştirkirina tenduristiye serî li pisporiya wî didin de nav û dengê xurt ava kiriye.

Fêrkirina pişeyê ji bavê xwe û pêşketina wî ji ezmûnan

Dema ew 15 salî bû, ew ji bavê xwe dermanê kevneşopî fêr bû. Wî nexweşiyên wekî şikestin, damarên varis, pîrsgirêkên navik û ketina qaçîkê derman dikir. Bavê wî bêyî ku ji nexweşan pere bistîne, ji wan dixwest ku derman ji bo dermankirinê binin. Edana İsmail rave kir: "Wê demê giya

bo rizgarkirina nexweşan. Wî hin ji alimên kevnar ên ku nexweşan bi giyayan derman dikirin, wekî İbn Sîna, El-Razî û Ebû Dawud el-Entakî û yê din, bi bir xist. Divê ev zanist ji hêla kesên ku wê pratîk dikin ve were fêr kirin da ku zirarê nedin nexweş. Li ser mijarek din, Mihemed got: "Ev celeb derman ne karsaziyek mîna firotina sebzeyan e, ew dikare bibe sedema mirina mirovan ger ji bo qezence darayî were bikar anîn." Wî ji dermankirên kevneşopî xwest ku wê nexin pişeyek bazirganî û nekevin bin bandora materyalizmê: "Tendurustî ji her tiştî girîngtir e. Derman nexweşiyên derman dike da ku mirovan ji tariyê derxe û ber bi ronahiyê ve bibe, ne ku bar û lêçûnan zêde bike."

berî destpêkirina dermankirinê tê destnîşankirin, bêyî ku behsa lêçûna dermanê bixwe bikin. Mikemed her wiha destnîşan kir ku nexweşiyên dijwar hene ku dermanên giyayî nikarin derman bikin, wekî tefetuqa hicab hacizê, şikestina parsû û şikestinê din ên tevlihev ku hewceyê emelyatê ne. Dermanê giyayî yek ji kevintirîn

formên dermanê alternatîf e, ku xwe dispêre karanîna nebatan û beşên wan (reh, pel, kulîlk) ji bo sivikkirina nexweşiyê, pêşvebirina tenduristiye, an pêşgirtina nexweşiyê. Ew rêbazên wekî çay, kapsul, an mesahiqa vedihewîne. Ev derman li ser kevneşopiyên kevnar ên ku di Şaristaniyên Misir, Babil û Yewnanî hatin bikar anîn.

Berawirdkirina dermanê xwezayî bi dermanên nûjen re

Berawirdkirina dermana modern û xwezayî ji hêla lêçûnan ve, dermankirinên giyayî ji dermankirinên bijîşkî yê nûjen erzantir in, lê hin dermankirin hingiv dihevin. Ji ber vê yekê, lêçûnên wan hinekî zêde ne. Hin giyayî heta yek mîlyon lîreyên Sûrî ji bo her kîloyekê lêçûn in, lê ew ne bi qasî lêçûna dermankirinên dermanan e, ku ji bo wênekirin, test û şewirmendiye lêçûnên zêde li ser nexweş ferz dikin. Ya herî zêde ku ew ji mirovan distîne wekhevî lêçûna tomografiya kompîturê ye, mînakî, ku ji hêla pisporek ve

FERHENG A BIWÊJAN

LI SER SARBÛNA JI KAREKÎ

Destê min lê nagere:

- Ji dilê min nayê; xwestek bi min re nîne.

Destê min nagire:

- Bi heman wateyê.

Destê min jê sar bûye:

- Bi heman wateyê.

LI SER SOZDAYINÊ

Bigotin e:

Li soza xwe xwedî derdikeve; ji soza xwe dernakeve.

Destê min di dohnê helandî de be:

- Çiqas karê min yê bilez û girîng hebe jî.

(Dema yek dixwaze sozeke baweriyê bide vê gotinê dibêje)

Destê min di xwînê de be:

- Bi heman wateyê.

Destê min di nava hevîr de be:

- Bi heman wateyê.

Destê min di hingiv de be:

- Bi heman wateyê.

Ez deynê dêran jî bikim:

- Çi dibe bila bibe; ku ez biçim xwe rezil bikim, xwe muhtacê dêran jî bikim.

Ez li ser gotina xwe me:

- Ez poşman nabim; ez gavê bi

şûn ve navêjim; ez li ser soza xwe me

Ez li ser soza xwe me:

- Ez li ser gotina xwe me; ez ne poşman im.

Ez nizanim ava reş bi çavê min de were:

- Ez xwediyê soza xwe me; korbûn ne tê de, weke din çî dibe bila bibe ezê soza xwe pêk bînim.

Gepek li ber xist:

- Soz dayê ku tiştêkî bidiyê.

Hesp bi hevsaran, mêr bi qîraran:

- Hesp bi hevsaran tên girêdan, mirov bi sozan.

Ji vî çavî ber bi vî çavî:

- Çavê min jî tê de biçe ezê soza xwe pêk bînim.

Ma li ser zeyta xwe:

- Xwe neguhert; xwe xirab nekir; li ser soza xwe ma.

Ma ti kes tifa xwe dialîse?

- Ma mirov li soza xwe diqulibe?

Nizanîm kefa sabûnê bikeve çavê min:

- Çi dibe bila bibe ezê soza xwe bi cih bînim; çî dibe bila bibe ezê alîkariyê bidim te; eger ez nemirim, ezê alîkariyê bidim te.

Jî Pirtûka Ferhenga Biwêjan Ya Diyar Bohtî

Bendava Firatê... girîngiya wê di piştgiriya sektorên çandinî û elektrîkê de

Bendava Firatê ku wekî Bendava Tebqayê jî tê naskirin, yek ji projeyên avê yê herî girîng û stratejîk di dîroka Sûriya nû de ye. Ji bilî rola wê di hilberîna elektrîkê de, bendav dibe alîkar di avdanî û rêxistina avê de, ev yek wê dike beşek girîng ji binasaziya enerjîya herêmê û mînakek sereke ya serkeftina projeyên hîdroelektrîkê. R-8

Zindawerên çand û hunera Kurdî

Ebdulrehman Dirêî bi laşê xwe koça dawî kir, lê mîraseke hunerî û çandî ya zengîn li pey xwe hişt ku pirtûkxaneya hunerî ya Kurdî dewlemend kir û kir çavkaniyek zindî ku nîfşên paşerojê ji wê wateyên bedewî, dilsozî û nasnameyê derdixin. R-9

Karkerên navmalî; Di navbera pêwîstiya aborî û bînpêkirinên mafên mirovan de

Diyardeya karkerên navmalî pîrsgirêkek civakî û aborî ye ku li gelek welatên cihanê, bi taybetî li Rohhilata Navîn, Asya û Afrîkayê, belav bûye. R-2

Sûriyê navenda nakokiyên ji bo korîdoran e

Bi salan e cihan Sûriyê wekî meydana şerêkî siyasî û leşkerî dibîne. Lê belê, pêşketinên dawî yê li herêmê nîşan didin ku cewherê nakokiya li dora Sûriyê hatiye guhertin. Îro, meseleya sereke êdî ne tenê kî Şamê bi rê ve dibe yan kîjan hêz herêmê kontrol dike ye, lê belê rola Sûriyê di projeyên herêmî û navneteweyî yê mezintir ên tîkildarî enerjî, bazirganî û bandora jeopolîtîk de ye... R-6

PÊVAJO, DERFETEKE JI BO DEMOKRATÎKBÛNÊ LI BER DEST E

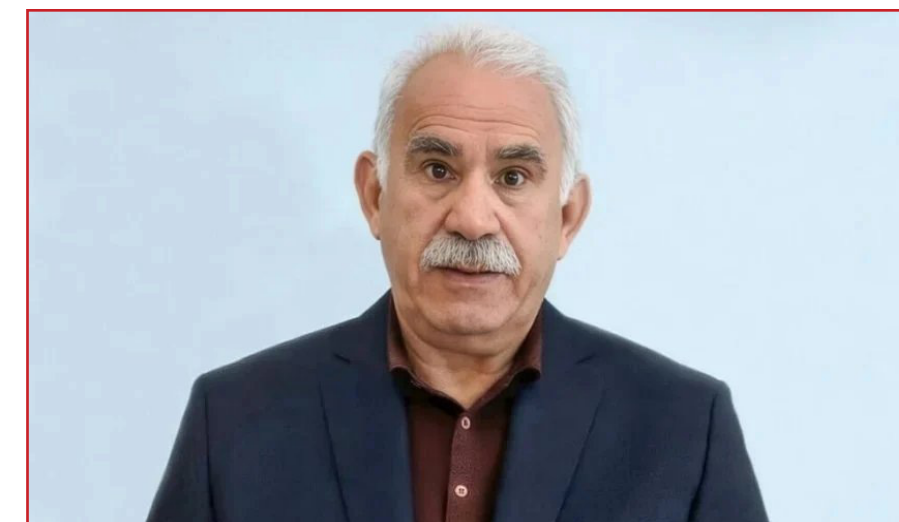
Endama Desteya Rêveber a DEM Partî Derya Arslan:

■ Tirkîyê derfeteke dîrokî bi dest xistiye ku demokratîk bibe û ev derfeta dîrokî li benda gavên dewletê ye.

■ Pêvajoya aştiyê kîlîta veguherîn û derketina Tirkîyê ji qeyranan e.

■ Ji bo veguherîne demokratîk dema gavên pratîk hatiye û divê dewlet bi berpirsyarî tevbigere.

■ Avakirina aştiyê mijara hevpar a Rohhilata Navîn e û di vê serdemê de pêdiviya giştî herêmê bi demokrasiyê heye.

Şêra Osê: Paşguhkirina Kurdan rewabûna parlamentoyê kêr dike

Endama Desteya Hevserokatiyê ya MSD'ê Şêra Osê diyar kir ku nebûna nûneratiya rastîn a Kurdan di parlamentoyê de, cihêrengiya civaka Sûriyê nîşan nade. Paşguhkirina Kurdan rewabûna parlamentoyê kêr dike û bandorê li pêvajoya demokratîk dike û got, "Divê parlamento temsîla hemû pêkhatiyên welat bike." R-5

2 peymanên Enqerê
Farûk Sakik R-4

Di civaka Kurd de qehremanî
Ehmed Hesen R-7

Bi kamîreya Solîn Mihemed

Garantiya aştiyê ne tasfiye ye, lê çareseriya demokratîk û azadiya Rêber Apo ye

Hasan Ağaç

Banga Rêber Apo ne tenê bangek ji bo rawestandina şer û bédengkirina çekan e. Ew bangek dîrokî ye ji bo çareseriya demokratîk û siyasî ya pirsgirêka Kurd, demokratîkîrîna Tirkîyeyê û avakirina pêşerojek wekhev, azad û bi rûmet ji bo hemû gelan. Ji ber vê yekê, nixandina pêvajoyê tenê di bin sernavê “danîna çekan” de tê wateya tengkirina çarçoveya bangê û kêmkirina eslê wê. Pîrsa bingehîn a ku îro divê were çareserkirin ev e: Ger çareseriyek û pêvajoyek aştiyê ya bi rastî nû tê xwestin, garantiyên wê yên siyasî û qanûnî çi ne?

Ji ber ku di seranserê dîrokê de, gelek polîtîkayên paqijkirinê bi gotinên li ser “aşti”, “istîqrar” û “ewlehiyê” hatine pêşkêş kirin. Rêya fêmkirina ka pêvajoyek bi rastî pêvajoyek aştiyê ye an na, ne li têgehên ku têne bikar anîn, lê li gavên berbiçav ên hatine avêtin e.

Dema ku li rewşa heyî tê nihêrtin, nakokiyek cidî diyar dibe. Ji aliyekî ve, behsa aştiyê tê kirin. Ji aliyê din ve, zextên li ser qada

siyaseta demokratîk berdewam dikin. Ji aliyekî ve, teqezî li ser çareseriyê tê kirin. Ji aliyekî din ve, rêzîknameyên ku dê bingeha yasayî ya vê çareseriyê pêk binin nayên bicihanîn. Ji aliyekî ve, rêbazên siyasî têne teqez kirin. Ji aliyê din ve, gavên berbiçav ber bi garantîkirina siyaseta demokratîk ve nayên dîtin. Ev bi xwezayî di civakê de pirsgirêkek baweriyê diafirîne. Ji ber ku nêzîkatiya ku derdikeve holê pir caran têgihîştina jêrîn tîne bîra mirov: “Pêşî, hûn hemî hêza xwe ya rêxistinîkirî ji holê radikin, hemî çavkaniyên xwe berdidin; paşê em ê hin rêkeftinan bifikirin.” Ev nêzîkatî ne zimanê danûstandinê ye.

Ev nêzîkatî ne zimanê çareseriya hevbeş e jî. Ev nêzîkatî zimanê ferzkirina yekalî ye. Lêbelê, cûdahiya bingehîn di navbera çareserî û tasfiyeyê de tam li vir derdikeve holê. Çareserî li ser bingeha garantiyên hevbeş e. Çareserî îradeya partîyan nas dike. Çareserî siyaseta demokratîk xurt dike. Çareserî li ser bingeha mijara rêxistinîkirî

û çalak a civakê ye. Berevajî vê yekê ew e ku tasfiye armanc dike ku bêrêxistinî, bêbandor bike û hemû garantiyan ji holê rake. Ji ber vê yekê, yek ji mijarên herî girîng ên ku îro werin nîqaşkirin rewşa Rêber Apo ye. Ji ber ku ew muxatabê rewşenbîrî, siyasî û civakî yê vê pêvajoyê ye. Bandora wî li ser bi milyonan kesan ji her kesî re tê zanîn. Tevî vê yekê, nebûna gavên berbiçav ên di derbarê azadiya Rêber Apo de pirsên cidî li ser pêbaweriya pêvajoyê derdixe holê. Pêvajoyek çareseriya rastîn divê azadî û rola siyasî ya muxatabê sereke ye çareseriyê garantî bike.

Azadiya Rêber Apo ne tenê meseleya mafên takekesî ye. Ev mesele ji bo pêşveçûna çareseriyek demokratîk pêdiviyek siyasî ye. Ji ber ku bêyî hevpişeyekî ku rasterast bi civakê re têkiliî dayne, ramanên xwe bi awayekî azad bîne ziman û bi awayekî çalak li ser bingeha garantiyên hevbeş e ku çareseriyek mayînde were afirandin. Îro, gelê Kurd êdî tenê li daxuyaniyên ji ber ezmunên berê nanêre. Civak dixwaze gavên

berbiçav bibîne.

Siyaseta demokratîk tê garantîkirin? Qanûnek çarçove tê derxistin? Zextên siyasî bi dawî dibin? Demokrasiya herêmiî tê xurtkirin? Rê ji bo rêxistina civakî tê vekirin? Di derbarê azadiya Rêber Apo de pêşketinek berbiçav tê çêkirin? Ev pirsên girîng in. Ji ber ku pirsgirêka Kurd ne tenê mijarek ewlehî-navendî ye. Ev mijar li ser demokrasî, nasname, hemwelatîbûna wekhev, temsîliyeta siyasî û azadiya civakî ye.

Ji ber vê yekê, rêya çareseriyek mayînde ne di rêbazên ewlehî-navendî de ye, lê di xurtkirina siyaseta demokratîk de ye. Ev pirsgirêka bingehîn e ku Tirkîyeyê pê re rû bi rû ye. Tirkîyeyê bêyî çareserkirina pirsgirêka Kurd bi tevahî demokratîk bibe. Û bêyî demokratîkbûnê, pirsgirêka Kurd bi awayekî mayînde û ewle çareser nabe. Ev her du rastî ne ji hev cuda ne, lê hev temam dikin. Ji ber vê yekê, tiştê ku îro hewce ye eşkere ye: Divê zextên li ser siyaseta demokratîk werin rakirin. Divê bingeha qanûnî ya

pêvajoya çareseriyê were danîn. Divê garantiyên civakî û siyasî werin peyda kirin. Û ya herî girîng, divê rêya azadiya Rêber Apo were vekirin da ku pêvajo bi awayekî saxlem pêş bikeve. Ji ber ku aştiya rastîn ne bi qelskirina aliyekî, lê bi naskirina îradeya hevbeş mimkun e. Çareseriyek rastîn ne ji polîtîkayên tasfiyeyê tê, lê ji siyaseta demokratîk, hiqûq, azadî û lihevhatina civakî tê.

Riya aştiya mayînde jî ji vir derbas dibe. Rêber Apo, gelê Kurd û Tevgera Azadiyê hemî xwedî ezmûna dîrokî ne ku çareserî û tasfiyeyê ji hev cuda bikin. Ji ber vê yekê, civak ne tenê li tiştên ku têne gotin, lê di heman demê de li gavên hatine avêtin, garantiyên hatine dayîn û encamên berbiçav ên hatine bidestxistin jî dinêre. Dîrokê nîşan daye ku aştiya mayînde tenê dikare li ser bingeha wekhevîyê were damezrandin; ew bi azadiyê tê xurtkirin û bi siyaseta demokratîk tê misogerkirin. Her nêzîkatiyek din dê ne çareserî be, lê tenê rêze rê li ber bêçaretîyê bimîne ku bi awayên cûda têne hilberandin.

Başûrê Lubnan rojev e, axaftina Trump û Netanyahu tund bû

Di van rojên dawî de gefên Îsraîlê ji bo başûrê Lubnan û bi taybet Beyrûtê pir bûne, gefên operasyonên berfireh têne xwarin. Di heman demê de ji ber metirsiya zêde, sivil ji başûrê Lubnanê koçber dibin. Êriş gaveke plankirî ya rastîn bû, li gorî Axios axaftina Trump û Netanyahu yek ji axaftinên herî tund bûn û hişt asta operasyonan bilind nebe. Tevî agirbest di rojevê de ye, Îsraîl dibêje wê operasyon bidomin.

Navenda Nûçeyan

Axaftina Trump bi balyozxaney Lubnan û serkêşên Hizbullahê re

Trump li ser Truth Social, bi postekê got ku wî bi nûnerên bilind ên Hizbullahê re peywendîyê pir baş kiriye û ku her du aliyan li ser agirbestê giştî li hev kiriye. Trump da eşkerekirin ku Netanyahu jê re gotiye artêşa Îsraîlê dê tu leşkeran neşîne Beyrûtê û hêzên ku ber bi paytexta Lubnanê ve diçûn wê vegerin. Di posteke din de, serokê Amerîkayê piştrast kir

wî ji bo rêkeftina pêşniyarkirî, erêkirina Netanyahu wergirtiye. Nede Muowed encamên hevdîtinan ji serok Mişêl Ewin re gotin. Li gorî posta Trump danûstandinên plankirî dê roja 2 û 3'ê Pûşperê berdewam bikin da ku li ser vê yekê nîqaş bikin û pêş ve biçin. Ev yek piştî çend demjimêran ji daxuyaniyên Netanyahu û Wezîrê Parastinê yê Îsraîlê Yisrael Katz ku wan ferman daye artêşê ku li taxên başûrê Beyrûtê êrişan pêkbîne, hat.

Berteka Îran li hemberî gefên Îsraîlê

Ji ber ku şerê Isarîl li hemberî Lubnan û Îranê bi hev re têkildar in, Îranê da zanîn ku lihevkerin bi Amerîka re pêknayê bêyî ku agirberê li Lubnanê çênebe. Herwiha çapemeniya Îranî destnîşan kir ku riyên diyalogê yên di navbera Tehran û Washingtonê re hatine girtin, ev yek jî wê wiha bimîne heya ku êrişên li ser Lubnan û Xezayê neyên rawestandin. Gefên wekî beşek ji hewldanên dewleta Lubnanê ji bo parastina aramiyê û pêşgirtina li aloziyên zêdetir, wergirtine. Balyozxaneyê diyar kir ku pêşniyar di çarçoveya rawestandina êrişên Îsraîlê li ser başûrê Beyrûtê de ye, ev yek bi mercê Hizbullah nema êrişî Îsraîlê bike û agirbest berfireh bibe da ku hemû axa Lubnanê bigire nav xwe. Wê zêde kir ku Trump di pêwendîyêke telefonî de ji balyoza Lubnanê ya li Dewletên Yekbûyî, Neda Muawed re ragihand ku

Bertekên hêrs ên Îsraîlê

Daxuyaniyên Trump di nav Îsraîlê de bertekên bi hêrs çêkirin. Wezîrê Parastinê yê Îsraîlê Yisrael Katz da zanîn ku Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê dê rê li ber tiştê ku wî wekî mafê Tehran û Washingtonê re hatine girtin, ev yek jî wê wiha bimîne heya ku êrişên li ser Lubnan û Xezayê neyên rawestandin. Gefên wekî beşek ji hewldanên dewleta Lubnanê ji bo parastina aramiyê û pêşgirtina li aloziyên zêdetir, wergirtine. Balyozxaneyê diyar kir ku pêşniyar di çarçoveya rawestandina êrişên Îsraîlê li ser başûrê Beyrûtê fikar çêkirin, di demê kurt de li ser rêyên wê tevliheviyek mezin afirand ji ber ku hejmareke mezin ji niştecihan ji wê herêmê revîyan. Li hemberî van gefan fermandariya Leşkerî ya Navendî ya Îranê hişyariyek da niştecihên bakurê Îsraîlê û diyar kir ku hedefgirtina taxên başûrê Beyrûtê ji aliye Îsraîlê ve dibe ku wê herêmê bixe armanc jî êrişên diwar re.

Neda Muawed re ragihand ku

Helwesta Lubnanê

Li Lubnanê endamê Bloka Wefaa Elmuqawame, Hesên Fedlallah, ji Reuters re got ku Hizbullah piştgiriye di de agirbestek berfireh li seranserê axa Lubnanê. Fedlallah rave kir ku bidestxistina agirbestek giştîyane dê rê li ber

vekişîna hêzên Îsraîlê ji hemû axa Lubnanê veke. Di heman demê de wezîrê ragihandinê yê Lubnanê Paul Morcos xurtkirina agirbestê wekî deriyekî ji bo berdewambûna danûstandinan bi Îsraîlê re nixand. Wî tekez kir ku serokê Lubnanê Aoun bi berdewamî tekez dike ku şer ne riya guncav e û destnîşan kir ku hewldanên ku ji hêla dewleta Lubnanê ve hatine kirin di xurtkirina agirbestê de bi ser ketine û velwesta fermî ya Lubnanê temsîl dike. Di çarçoveya pêşkeftinên riya Neteweyî ya Îsraîlê Itamar Bin Xevêr banga nerazîbûnê li hember helwesta Amerîkî kir û got, “Dem hatiye ji Trump re were gotin na.” Bin Xevêr destnîşan kir ku hedefgirtina Hizbullah, destwerdana hêzên Îsraîlê ya bêserûber û xebata ji bo vegeandina ewlehiyê li bakurê Îsraîlê tiştê wekî “erk” bi nav kir. Herwiha serokê opozîsyona Îsraîlê Yair Lapid rexne li daxuyaniya Trump kir û diyar kir ku tiştê qewimî veguherîna Îsraîlê bo dewleteke bi wesayetparêz nîşan dide.

Axaftina tund a Trump û Netanyahu

Li gorî malpera Axios ku ji rayedarên Amerîkî û çavkaniyan taybet agahî wergirtin hat eşkerekirin ku serokê Amerîkayê Donald Trump di dema peywendîyêke telefonî ya di navbera xwe û Netanyahu de derbarê zêdebûna aloziya leşkerî ya Îsraîlê li Lubnanê de bi tundî rexne li piştgiriye di de agirbestek berfireh li seranserê axa Lubnanê. Fedlallah rave kir ku bidestxistina agirbestek giştîyane dê rê li ber

hedefgirtina Beyrûtê nîşan daye û hişyarî daye ku kiryarên bi vî rengî dê Îsraîlê di asta navneteweyî de bêtir bixe bin qeydan, hem jî hewldanên dîplomatîk ên berdewam ên li herêmê bixe xeterê. Li gorî rayedarekî Amerîkî, Trump ji Netanyahu re gotiye ku zêdebûna aloziyê li Lubnanê dikare danûstandinên bi Îranê re tekkibe, di vê danûstandinê de peymanek heye ku agirbestek li Lubnanê pêkwere û velwesta fermî ya Lubnanê temsîl dike. Di çarçoveya pêşkeftinên riya Neteweyî ya Îsraîlê Itamar Bin Xevêr banga nerazîbûnê li hember helwesta Amerîkî kir û got, “Dem hatiye ji Trump re were gotin na.” Bin Xevêr destnîşan kir ku hedefgirtina Hizbullah, destwerdana hêzên Îsraîlê ya bêserûber û xebata ji bo vegeandina ewlehiyê li bakurê Îsraîlê tiştê wekî “erk” bi nav kir. Herwiha serokê opozîsyona Îsraîlê Yair Lapid rexne li daxuyaniya Trump kir û diyar kir ku tiştê qewimî veguherîna Îsraîlê bo dewleteke bi wesayetparêz nîşan dide.

Erozyona çandî û pêwîstiya berxwedanê

Botan Amed

Heyet Tehrîr el-Şam, ku li qada Sûriyeyê derket holê, xwe ne tenê wekî hêzek leşkerî, lê di heman demê de wekî avahiyek ku armanc dike civakê ji nû ve şekil bide, bi cih dike. Ev arasteya, nemaze di rewşa civaka Kurdî de, hebûna xêzek siyasî ya kûrtir nîşan dide ku ji rêzîknameyên îdarî yên sade wêdetir diçe û ziman, çand û bîra dîrokî hedef digire. Pirsgirêk ne tenê rêveberî ye; ew li ser ji nû ve şekildana awayê ku gel bi rabirdûyê re û îradeya wan ji bo pêşerojê ye. Destwerdanên di warê perwerdehiyê de wekî yek ji nîşaneyên herî zelal ên vê nêzîkatiyê derdikevin pêş. Guhertina navên dibistanan, bi awayekî sîstematîk şiklên ku bîra herêmiî temsîl dikin nayên dîtin, û şûna wan bi referansên îdeolojîk ên cûda dikarin wekî beşek ji stratejiyek ji bo veqetandina civakek ji

kokên wê werin dîtin. Ji ber ku dibistan ne tenê navenda hilberîna zanînê ye, lê di heman demê de navenda avakirina nasnameyê ye jî. Navên ku zarokê her roj dibîne, zimanê ku ew dibihîze û dîroka ku ew fêr dibe diyar dikin ka ew ê çawa cihanê fam bikin. Veguherandina vê qadê deriyê pêvajoyek vedike ku, di demek dirêj de, armanc dike ku gel ji xwe dûr bikeve. Ev rewş ji ezmûna dîrokî ya civaka Kurdî serbixwe nîne. Ji bo Kurdan, ku bi sedsalan e li erdnîgariyên cuda bi rêbazên wekhev re rû bi rû mane, qedexekirina zimanê wan, jêbirina sembolên çandî û guhertina vegotinên dîrokî ne tenê pratîkên rabirdûyê ne; ew rastiyek e ku îro bi awayên cûrbecûr berdewam dike. Ji ber vê yekê, tiştê ku îro diqewime wekî xuyangê hemdem a polîtîkayek berdewam tê xwendin. Armanc ne tune kirina rasterast a fîzîkî ye, lê belê tasfiyekirina xweber a civakê bi afirandina hilweşînek

di asta çandî û rewşenbîrî de ye. Li hember vê rewşê, pêncî salên dawî serdemek bû ku tê de refleksên berxwedanê û formên rêxistinî yên ku ji hêla civaka Kurd ve li dijî polîtîkayên weha hatine pêşxistin bêtir eşkere bûne. Parastina ziman, domandina nîrxên çandî, xwedîderketina li bîra herêmiî û xurtkirina rêxistina civakî bûne stûnên bingehîn ên vê têkoşînê. Ev ezmûn ne tenê zanîna ji rabirdûyê berhev kirî, lê di heman demê de dersên girîng jî li ser ka meriv çawa di şert û mercên îroyîn de pêşve diçe pêşkêşî dike. Geşedanên herî hewce dikin ku ev têkoşîn li ser astek hişmendtir û piralî were meşandin. Ji ber ku rewş ne tenê pirsgirêkek leşkerî an siyasî ye; ew di heman demê de têkoşînek çandî û rewşenbîrî ye. Ji ber vê yekê, nêzîkatiya berdewam tê xwendin. Armanc ne tune kirina rasterast a fîzîkî ye, lê belê tasfiyekirina xweber a civakê bi afirandina hilweşînek

perwerde û hilberîna çandî de ne tenê daxwazek ji bo mafan e, lê di heman demê de helwestek hebûnî ye jî. Lawazbûna zimanek tê wateya lawazbûna bîranînê; civatek ku bîranîna xwe wînda dike, rêça xwe wînda dike. Ji ber vê yekê, xurtkirina qada hilberîna çandî pir girîng e. Zindî hiştina bîranîna kolektîf bi rêya wêje, muzîk, sînema û lêkolînên dîrokî yek ji xetên parastinê yên herî bibandor li dijî polîtîkayên asimilasyonê pêk tîne. Her vegotin, her çîrok û her sembol hebûna gelekî ji nû ve diafirîne. Rêxistina civakî jî hêmanek neçar a vê pêvajoyê ye. Pêşxistina helwestek kolektîf û hişmend, li şûna bersivên belavbûyî û takekesî, bingeha berxwedana demdirêj pêk tîne. Xurtkirina înisîyatîfên herêmiî, avahiyan sivilî û torên hevgirtina civakî rolek diyarê di parastina hebûna çandî û dîrokî de dilîze . Bi heman awayî, kûrkirina hişmendiya dîrokî pêdivî ye. Ne tenê bîranîna rabirdûyê,

lê têgihîştina wê ya rast û veguhestina wê ji nifşên nû re parastinek bihêz li dijî destwerdanên îroyîn diafirîne. Civatek ku dîroka xwe dizane dikare polîtîkayên li dijî wê bi zelaltir fam bike û helwestek hişmendtir li dijî wan pêş bixe. Ji ber vê yekê, xeta siyasî ya ku ji hêla HTS ve tê pêşkêş kirin ne tenê wekî nêzîkatiyek rêveberiyê ji bo dema niha, lê wekî nêzîkatiyek ku armanc dike bandorên demdirêj li ser ziman, çand û hebûna dîrokî ya civaka Kurd biafirîne, dikare were hesibandin. Têkoşîna ku dê di bersiva vê rewşê de were pêşxistin divê li ser nêzîkatiyek hişmend û rêxistinîkirî be ku ne tenê bertek nîşan bide lê di heman demê de alternatîfa xwe jî ava bike. Ji ber ku hebûna gelekî ne tenê bi sînorên fîzîkî, lê di heman demê de bi ziman, çand û bîra xwe jî wate digire. Parastina van nirxan tenê bi hişmendî û biryardariyek domdar gengaz e.

‘Tirkiyê derfeteke dîrokî bi dest xistiye ku demokratîk bibe’

Endama Desteya Rêveber a DEM Partî Derya Arslan diyar kir ku Tirkiyê bi hewldanên ji bo çareserîya pirsgirêka Kurd derfeteke dîrokî bi dest xistiye ku ji van qeyranên binyadî derkeve û veguherîneke demokratîk bijî. Lewma divê dewlet gaweke biavêje û pêvajoyê ji bêlîvbûnê rizgar bike.

Ronahî Sadûn

Di 24'ê Gulanê de endamên Şandeya Îmraliyê yên Partiya Wekhevî û Demokrasiyê ya Gelan (DEM Partî) bi Rêber Abdullah Ocalan û girtiyên li Îmraliyê re civyan. Piştî hevdîtinê, di 25'ê Gulanê de ji aliyê DEM Partî ve daxuyanîyek nivîskî hat dayîn. Di daxuyanîyê de Rêber Abdullah Ocalan derbarê Pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk, êrişa polîsan a li ser avahiya CHP'ê û geşedanên heylî de, hişyariyên girîng da.

Daxuyani û nîrxandinên Rêber Abdullah Ocalan wiha bû:

“Civakên ku xwedî hêsekî mezin in bêyî fikir û nîrxên etîk nayên veguherandin. Civak li hemû qadên jiyane ji etîkê bigire heta siyaset, hiqûq û aboriyê xitîmandînekê dijî. Lewma em di pêvajoyê de israr dikin û dilezînin dikin. Ez wisa difikirin ku konjektura Rojhilata Navîn ji her tiştî re vekirî ye. Dewletên weke Israîl û Îranê tûj dibin û wisa xuya dika ku dê hê tûjtir jî bibin. Li Rojhilata Navîn xurtkirina netewperestiyê, ji hev cihêkirin û mezinkirina netewperestîya teng zerarê dide. Em pêvajoyeke ku çavdêriya geşedanên bi risk dika, pêşî li vê bigire û hesabên xwindariyê ji holê rake bi rê ve dibin. Helbet ya girîng ew ê ku hemû tiştên tîn kirin bi qanûnan dikare bê mîsogerkin. Li bendemayîn û tevgerîna bi bendewariyê tenê xeterayan derdixînin. Dema me ya ku em winda bikin tune ye. Ez bawerim hemû aktor dê bi vê berpirsariya dîrokî tevbigerin û Meclîs jî dê xebatên xwe bi vê hesasiyetê bi rê ve bibe. Çarçoveya qanûnî dikare bîngeha pêvajoyê ava bike. Sererastkirîna qanûnan dê bibe pêvajoyeke avakirina însayeye pozîtîf a rasteqîn û demokratîk. Demokratîkbûyîna pêdiviyeke bîngehîn e û serkêfîna pêvajoyê me nêzî vê armançê dika.

‘Pêxistîna pênaseya demokratîk a komarê lezzîn be’

Gelo ketina bi zorê ya navenda giştî ya partîyeke siyasi, bi şikandîna deriyê wê ya bi balyozê, li gorî rêbazên demokrasiyê ne? Pêkanînin li ser Partiya Gel a Komarê (CHP) û geşedanên ku diqewimin, bi nebûna demokrasiyeye rast û siyaseteke demokratîk re têkildar in. Sedema ku rewş anî ve astê bêparbûna ji prensîba demokrasiyê ya di bîngeha komarê de ye. Encamên nêzîkbûna li demokrasiyê mîna ku luksek,

demagojiyek an jî gotegotek be û piçûkdîtina demokrasiyê şaşiyeke giran û girîng e. Ti rewşeke ku bi qasî pêxistîna pênaseya demokratîk a komarê lezzîn be, nîn e.

‘Di vê serdemê de pêdiviya me bi aştî û demokrasiyê heye’

Em di vî welaî de hewl didin ku zemîna vê pêş bixin û îmkanên wê mezin bikin. Dema ku em li Îmraliyê ber bi çareseriyê ve ber bi gavên qanûnî ve diçin, amadekirina komarê ji bo derketîneke demokratîk û hiqûqeke demokratîk pir girîng dibînin. Em vê weke gaweke ji bo jîholêrakirina kêmasiya demokrasiyê ya di nav partiyê de û di navbera partîyan de jî dibînin. Divê beramberiya hemû hewldanan; gihandina komarê ya bi naverok û çandeke demokratîk û avakirina pergaleke saxlem a hiqûqî erkeke sereke be. Li ser vê bîngehê ez bang li her kesî dikim ku piştgiriyê bidin pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk. Ev e wateya entegrasyona Kurdan a di komara demokratîk de. Em hewl didin rewşeke ku bi salan e ji ber meselêya Kurdî asê maye, derbas bikin. Hêmana şidetê ya ku ji meseleya Kurdî çavkaniya xwe digire, bi sistematîka çareseriyê tê derbas-kirin. Em dikarin ji vê pêvajoyê re pêvajoya ji nû ve birêkûpêkkirin, nûjenkirin û modernîzekirina têkiliyên Tirk û Kurdan jî bibêjin. Peyamên ronakbîr û akademîsyenên navneteweyî yên ku piştgirî dane pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk, kirin pirtûk. Di vê çarçoveyê de ez dixwazim destnîşan bikim ku ew ez amade me her cure pêşniyar, rexne û tevkariyan bi awayê herî hûrgilî binirxînim. Di vê serdemê de ku herî zêde pêdiviya me bi aştî û demokrasiyê heye, ji bo piştgirî-ya wan a pir girîng, ez silav li wan hemûyan dikim.”

Derbarê vê nameyê û nîrxandinên Rêber Apo, endama Desteya Rêveber a DEM Partî Derya Arslan ji Rojnameya me re axivî.

‘Îro Tirkiyê derfeteke dîrokî bi dest xistiye ku demokratîk bibe’

Derya Arslan diyar kir ku li Rojhilata Navîn tu gel bi rêbazên şer û pevçûnê azad nabe û wiha got: “Li temamê cihanê bi taybetî jî li Rojhilata Navîn krîz roj ji roj kûrtir dibin. Li Tirkiyê xitîmana demokrasiyê, hiqûqê, siyasetê jî rabirdûyê ve hene. Ev krîz pirsgirêka rojekê yan ji ber

bûyerekê nînin. Bi salan e pergalek li ser kar e ku tenê ji bo berjewendîya xwe dixebite. Şer, otorîterbûn û ne wekhevî mixabin her ku diçe kûrtir dibin. Xizanî, ne wekhevîya dahatê, rûxandîna ekolojîk, berberîkirina civakî û di serî de şideta li dijî jinan zêdebûn û binyadîbûna şidetê krîzên binyadî ne û ji bo sîberoya me gef û talûke ne. Şerê ku di navbera hêzên hegemonî û hêzên statukoparêz de berdewam dika, ne tenê li ser xeta sînor diqewime; wekî buhabûn, enfstasyon, xizanî, koçberî, bê ewlîhî û otorîterbûnê di jiyana hemû civakan de xwe nîşan dide. Li Rojhilata Navîn tu gel bi rêbazên şer û pevçûnê azad nabe. Rêber Abdullah Ocalan di paradîgmaya xwe de jî nîşan dabû ku krîzên heylî ji ber modernîteya kapitalîst û pergalên netew-dewletê derdikevin. Îro Tirkiyê bi hewldanên ji bo çareserîya pirsgirêka Kurd derfeteke dîrokî bi dest xistiye ku ji van qeyranên binyadî derkeve û veguherîneke demokratîk bijî. Lewma serketîna Pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk ji bo tevahiya Rojhilata Navîn pir girîng e. Derketîna ji van xitîmandinan bi bisexistîna ve pêvajoyê mumkin e.”

‘Divê dewlet gaweke biavêje û pêvajoyê ji bêlîvbûnê rizgar bike’

Derya Arslan di dewamkirina axaftîna xwe de eşkere kir ku bi xîret, xebat û kûrbûnên Rêber Abdullah Ocalan pêvajoya aştiyê dest pê kir û wiha anî zîman: “Ji salek zêdetir e pêvajoyek dîme. Bi xîret, xebat û kûrbûnên Rêber Abdullah Ocalan Pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk gavên dîrokî avêtin û ji bo silametiya pêvajoyê bi berpirsariyê tevgerin. Niha divê dewlet gaweke biavêje û pêvajoyê ji bêlîvbûnê rizgar bike.

Derbarê vê nameyê û nîrxandinên Rêber Apo, endama Desteya Rêveber a DEM Partî Derya Arslan ji Rojnameya me re axivî.

‘Avakirina aştiyê mijara hevpar a Rojhilata Navîn e’

Derya Arslan tekez kir ku pirsgirêkên wan bi Komara Tirkiyê re nîne, lê pirsgirêka rast ew e ku komar ne demokratîk e û wiha berdewam kir: “Em li avabûna Komarê binêrin, wê demê Tirk û Kurdan bi hev re di yekîtiyêkê de Komar ava kirin. Wê demê ruhekî yekgirtî hebû. Tu pirsgirêka me bi Komarê re tuneye. Pirsgirêka rastîn ew e ku Komar ne demokratîk e. Demokrasi tekane çareserî ye ku dikare Komarê xurt bike. Lewma divê em ji bo wî ruhî têkoşinê bilindtir bikin û Komara ku gelan bi hev re ava kirine, îro demokratîk bikin. Komarê bikin Komara hemû gelên ku tê de dijîn. Bikin a Kurdan, Tirkan, Suryanan, Ereban, Çerkesan. Avakirina aştiyê ne tenê mijara gelê Kurd e, mijara hevpar a Rojhilata Navîn e. Ji bo vê yekê jî weke li gor jî me behs kir divê gavên hewce bînin avêtin. Ji bo sazîbûna aştiyê, divê şert û mercên xebatê yên azad û çalak ji bo Rêber Abdullah Ocalan werin dabinkirin; bîngeheke demokratîk û hiqûqî ya ku bikaribe ramanên xwe rasterast bi civakê, sazîya siyasetê û derdorên têkildar re parve bike û niqaş bike, were avakirin.”

‘Demokratîkbûn pêdiviyeke dîrokî ye’

Endama Desteya Rêveber a Dem Partî Derya Arslan axaftîna xwe wiha qedand: “Yek ji pirsgirêkên herî bîngehîn ên Tirkiyê, çareserîya demokratîk a pirsgirêka Kurd û avakirina aştiya civakî ye. Demokratîkbûn pêdiviyeye dîrokî ye. Wekî Rêber Abdullah Ocalan pêşniyaz dika entegrasyona demokratîk ji bo avakirina têkiliyên baş di navbera gelan de, di navbera gelan û dewletê de xwedî girîngîyeke mezin e. Ji bo jiyana hevpar û bi hev re li ser bîngehên wekhevî û azadiyê gelekî girîng e ku zagonên entegrasyona demokratîk bînin derxistin. Bi vî awayî di serî de têkiliyên civakî bikin, demokrasiyê kûr bikin û wekhevîyê sazî bikin, hewce ye demildest bi awayekî qanûnî dest bi guherîna hemwelatîbûnê jî nû ve bê sazîrin.”

2 peymanên Enqerê

Farûk Sakik

Piştî Şerê Cihanê yê Yekem di destpêka salên 1920'î de, herêma Kurda bi navenda planên parvekirinê yê dewletên şerker. Biryarên ku di Lozanê de girtibûn hêdî hêdî diketin meriyetê. Dewletên li heremê bûn peymanan Lozanê li gor xwe-berjewendiyên xwe şirove dikirin. Ji qûrbaniyên Rojhilata Navîn yek ji Kurd bûn. Bêbextî derketibû asla herî gemarî. Îngilîz li Lozanê xwedêgiravî li mafê Kurdan xwedî derdiketin, dema hatin Mûstîl û petrola heremê dîtin, gotînen xwe ji bir kirin. Bi dewleta Tirkiyê ya nû ava buye re ketin nav danûsandinan. Di dîroka destpêka Komara Tirkiyê de du peymanên Enqere yê cuda, hatin îmzekirin. Ya yekem, di 20'ê Cotmeha 1921'ê de di navbera Tirkiyê û Fransayê de hat îmzekirin. Bi vê peymanê sînorê Tirkiye-Sûriyê hat destnîşan kirin. Peymana Enqereyê ya duyem jî, di 5'ê Hezîrana 1926'an de hat îmzekirin. Bi peymanan ku di navbera Îngilîstan, Tirkiye û Iraqê de hat îmzekirin, rewşa dawî ya sînorê Tirkiye-Iraqê hat diyarkirin. Bi vê peymanê Tirkiye ji dev ji îdiayên xwe yê li ser Mûsilê berda. Di pêvajoya ber bi peymanan Enqerê ya 1926'an de, dewlemendiya petrolê ya heremê faktoreke diyarker bû. Petrola Mûsilê, di navenda siyasêten hêzên mezin ên heremê de, bi taybetî jî Îngilîstanê, cih girt. Îngilîstan, ji ber ku dizanibû Parêzgeha Mûsilê jî petrolê dewlemende, nexwestê vê heremê bide Fransayê û Tirkiyê. Ev her du peyman, bûn sedem ku Kurdistan bibe çar parçe. Bi Lozanê jî xwe bûbû çar parçe, bi van herdu peymanan aliye teknîkî pêkhatin. Turkiye ji wî rojê hetani roja me van herdu sînoran li dijî Kurdan wek çek bikaranî. Tirkûbên di nava axa Kurdan de xêz kirbûn, di destpêkê de bi mayin û tîlan riştin, piştê diwarên mezin û bilind çêkirin, qim nekir dest bi kolandîna hendekan kirin. Bi van hewldanên xwe dixwest herêma Rojovayê Kurdistanê wek talukek ji bo sînorê xwe bide nîşandan. Di sînorê di navbera Başûr û Bakûrê Kurdistanê heremek çiyayî bû. Risandîna têt û diwaran zehmet bû. Li vederê bi tedbirên eskerî midaxleyek axa Kurdan kirin. Dîrokê de li vî tixûbî gelek komkujî pêkhatin. Bûyerên wek 33 Gule, Roboskî, bikaranîna çekên kîmyevî çend mînakên li vî tixûbî qewimîne. Dema ku hêzên hegoman dihatin Rojhilata Navîn wan ji behsa Mûsilê û Helebê dikirin. Behsa sînorê xwe yê mîsakî millî dikirin. Digotin, li Iraq û Sûrî hun nikarin bê me dizayînin nû bikin. Di destpêka sala 2026'an de dema êrişî rojava kirin, me ji vê siyaseta wan re şahidî kir. Îngilîz û Tirkiye bi peymanek veşartî derbarê Kurdan de biryar dabûn û li gor daxwaza Tirkiyê êrişî rêveberîya xwesser dikirin. Di encam de gelek destkeftiyên Kurdan bûn arqamîn. Li Iraqê jî anha heman tişt di qewimîn. Piştî ku şerê Îranê dest pê kir, tevgerê li Iraqê û bi taybet li herêma Kurdistanê dest pê kir. Dema ku biyar hat dayîn Heşîd Alşarî tevî artêşa Iraqê bibe, heman tişt jî peşmergeyan jî tê xwestin. Tirkiye jî dixwaze bi karta Turkmena daxilî kaosê Iraqê bibe. Dewleta Tirkiyê ya ji peymanan bi Îngilîzan re çêkirî çesartê girt û pêvajoya bi Kurdan re dabû destpêkirin da sekanandin anjî paşve xişt. Îngilîz di dîrokê de hetim di demên arîfeya ku Kurd ber bi azadiyê ve herin ketiye dewrê. Li Lozanê mafê Kurdan dida pêş ku Tirkiyê bi daxwazên wan razî bibe. Îro jî bi heman siyasete midaxleyî qedera Kurdan dika. Kurd bi têkoşîna xwe ev herdu peymanên Enqerê bertoref kirine. Êdî di asla rihê netewî de bi hev re tevdiqerin.

Zindawerên çand û hunera Kurdî

Can Yûsiv

Mûzîkîyan Ebdurehman Dirê'î; Şahê bilûrê, strana afirîneriyê û evîndarê rengan. Ne her kesê ku rişeyek di destê xwe de digire û tabloyek xêz dika, jê re tê gotin “wênêkêş” e; û ne her kesê ku stranekê distirîne an jî awazekê lédixe, jê re tê gotin “hunermend” e; ji ber ku huner di bîngehê xwe de afirîneriyek taybet e, diyariyek Xwedayî ye xwe di berdê giyan û hestê vediguherîne reng û renhejê, dibe zîmanê jiyane û dibe pîreke di navbera bîr û wîjdanê de. Di vê çarçoveyê de, Ebdulrehman Dirê'î weke yek ji damezrîner û pêşengên herî diyar ên hunera şewekariya Kurdî derdikeve pêş, wî di navbera rişê û muzikê de hevahengiyek bêhempa çêkir, reng veguherand mûzîka dîtbarî û tablo jî kir helbesteke zindî ku bi nasname û bedewiyê dijine. Wê çawa Ebdulrehman Dirê'î ne mirovekî afirîner û xuliqkar be, ew kurê Amûdê ye... ew bajarê ku di bin siya xaniyên wê yên heriyê de gelek efrîneran lê jiyane û di gundên xwe de zarokên himbêz kirine, piştê di asoyên edebiyat, huner û siyasetê de bûne navên ronak, wek (Selîm Berekat, Ehmed Huseynî, Muhamed Nor Huseynî, Refet Darî, Yûsiv Çelebî û Dawud Edwanî..h.d) Hunermendê şewekar û muzîkjenê kurd û şahê bilûrê Ebdulrehman Dirê'î di sala 1938'an de di gundê Qezanbûkê, ji dayîk û bavek Kurd (Îbrahîm û Helîme), hatiye dinya yê di nav malbateke neteweyî ya xebatkar de ku ji pênc zarokan pêk dihat: sê xwişk (Elîfa, Bedriye û Sultan) û du bira (Ew û Ehmed) . Li wir, di wê devera bêdeng de, destpêkên hestê wî yê hunerî muzikê û hunermendên Kurd ên xwezaya kurdî bi rengên wê yên bedew, vebûn. Li wê derê, ku zevî bi çîrokên re hevahengin, wî pê zanî ku reng ne wek madeyek bêcan e, lê wek hestek zindî ye di tiştan de diherike û di wîjdanê de di afire , û jî wê gavê ve pêde ew bû zîmanê wî yê yekem di vegotîna cihanê de. Ew derbasî bajarê Amûdê bû, li wir xwendina xwe ya seretayî,

qedand, berî ku derbasî Qamişlo bibe, û xwendina xwe ya amadehî bi serkeftîne bi dawî bike, paşê xwendina xwe ya bilind li bajarê Heskê di peymabgeha Amadekirina Mamosteyan de berdewam kir, da ku bibe yek ji derçûyên beşa wê ya yekem di sala 1968-1969'an de û li gel peyama xwe ya hunerî peyama perwerdehiyê jî hilgirt. Li gelek bajar û bajarokan mamostetî kir, ji Qamişlo heta Dîrbêsiyê û Heskê û heta gundên dûr, ku ne tenê mamosteyek bû, lê hîlgîrê ronahiyê bû ku di giyanê xwendekarên xwe de hezkirina zanîhê û bedewiyê bi hev re diçand. Ji ciwantiya xwe ve huner bi hemû şêweyên xwe ve di giyanê wî de jîn dibû . Xêzkirin, lédana sazê û afirandin , heya ku navê wî bû hev-wateya pirrengiya afirîner. Di sala 1962'an de yekem pêşangeha xwe ya hunerî li Hisiçayê li dar xist, hîn ew di destpêka ciwantiya xwe de bû. Bandora wî ne tenê li ser kesayetiya wî mabû, lê berfireh bû û gihişt ji bo nişên xwendekar ên ku li ber destê wî fêr bûn .ew dibistanek zindî bû ku li ser rûyê erdê dimeşiya, huner berî hilberîna fêr dika. Di cihana muzikê de, hebûna wî ne kêmîtir bû, di sala 1970 de wî sekerteriya Komela Muzikê li Hisiçayê kir û li wir wî ruhê xwe bi bilûrê derxist ku ne tenê amûrek bû, lê veguherî dengê wî yê hundîrîn, ku hest, xewn û êşên xwe di awazên rastîn û zindî de diherikand. Tabloyên wî mîna muzîka bêdeng xuya dibûn, û saza wî mîna tabloyên ku di hewayê de têne xêzkirin, ev yekheviyeye kêmdar bû ku ew kir yek ji çend kesên ku di heman demê de damezrîne şewekarî û nûjenîya muzikê hev re gîradan. Ebdurrehman Dirê'î di karê bilûrvaniyê de jêhatîbûnek bilind nîşan da, rêhevalekî ku heta kêliyên dawî yê jiyana xwe dev jê beneda, ji ber vê yekê jenandîna wî ne tenê edakirina muzikî bû, lê bû wêgerandinek zindî ya hestên wî, û dengê durist ku derbirîna wîjana tevahî gel dika. Di heyama rêwîtiya xwe ya hunerî de, bi lédana xwe ya taybet bi bilûrê de, bi komek hunermendên mezin yê Kurd re, wek (Mihemed Şêxo, Şivan Perwer, Elî Tîco, Mihemed Teyîb Tahir, Mehmûd Ezîz, Cemîl Horo, Ednan Dilbirîn...hwd.) re hevkarî kir û ji bilî çend komên muzikê û hunermendên Kurd ên Çiyayê kurmênc , ew beşek çalak bû di tevgera hunerê de, û rolek girîng di parastin û dewlemendkirina mîrata kurdî de lehîst. Dengê nalînên bilûra wî hîn jî di gelek stranên kurdî de tê bihîstin, wek: (Çemê Çetelê , Ez Nexweşim, Çeto, Lê Lê Dayikê, Lê Lê Êmê , Nîsrîn...hwd.), da ku berhemên wî di bîra hunerê de zindî bimînin. Ebdulrehman Dirê'î ne tenê huner-

mend bû, lê deryayek ji beşênê bû di warên civakî, çandî û mirovî de; ew afîgirê mirov û dozê xwe bû, û bawer dikir ku huner parçeyek ji jiyane ye û jî wê nayê veqetandin. Heya roja koça dawî jî bê navber dayîna xwe demand, lewra bandora wî di bîrdankê de ma û dengê wî di her awaz, bilûr û tabloyê de berdewam dibe.. Di jiyana xwe ya kesayetî de, Ebdulrehman Dirê'î di sala 1962'an de bi Xanim Bîroja Ehmed re zewicî û ji wan re heft zarok çêbûn (sê leçê jî ronahiyê bû ku di giyanê berdewamiyeye xwezayî ya rêwîtiya wî ya hunerî û mirovahî bû, bi vî awayî wî peyama hunerê bi berpirsariya malê re di hevsgengiyek bêhempa di navbera afirînerî û jiyane de berhev kir. Ji ber şert û mercên zehmet ên jiyane û têkçûna rewşa aborî, di sala 1973'an de tevî malbata xwe koçî Helebê kir û li wir jî peyama xwe ya perwerdehiyê berdewam kir, wek mamosteyê dersên wênasziyê û muzikê ji bo xwendekarên serkeftî, hevahengiyek di heman demê de di navbera perwerde û afirîneriyê çêkir . Ebdulrehman bavekî mehrevan û dilovîn bû, ku bi evîn, lénihêrîn û piştgirî dida malbata xwe, hevîjn û zarokên xwe, di wê baweriyê de bû ku malbat berdewamiya rastîn a mirovatiyê û peywira wî ye. Ew di jiyana xwe ya kesayetî de ne bavekî asayî bû, lê hinkerê giyan bû berî ku bibe mamosteyê hunerê, lewra bandora wî li zarokên wî bû, nemaze keça wî Semer Dirê'î, ku ne tenê jêhatîbûna xêzkirinê jî bave xwe girt, lê peyama wî ya çandî û neteweyî hilgirtibû, û bi vî awayî demê de damezrîne şewekarî û nûjenîya muzikê hev re gîradan. Herweha, herdu keçên wî “Ebîr û Nexem” jî dibistana yekem a wî— dibistana malê û nîrxan—bingehên edebiyata kurdî fêr bûn, û ruhê çand û nasnameyê vexwarin; û bi vî awayî ew bûn şahid wê yekê ku perwerdehiya hişmendî dikare nişên ku di hundurê xwe de bîranîna tevahî gel hildigirin derxîne holê. Her wiha ji çar kurên xwe re: (Tariq, Nasir, Mecid û Beşar) jî bavekî mînak bû, ji ber ku wî hemû bî Şivan Perwer, Elî Tîco, Mihemed Teyîb Tahir, Mehmûd Ezîz, Cemîl Horo, Ednan Dilbirîn...hwd.) re serbilindîya bi nasnameyê, parastîna mîras û dilsoziya bi kokê re mezin kirin. Ji ber vê yekê, ew ne tenê bav bû, lê ew di nav mala xwe de digîrîng di parastin û dewlemendkirina mîrata kurdî de lehîst. Dengê nalînên bilûra wî hîn jî di gelek stranên kurdî de tê bihîstin, wek: (Çemê Çetelê , Ez Nexweşim, Çeto, Lê Lê Dayikê, Lê Lê Êmê , Nîsrîn...hwd.), da ku berhemên wî di bîra hunerê de zindî bimînin. Ebdulrehman Dirê'î ne tenê huner-

wan kesan e ku ne tenê bi pîrbûna hilberîna xwe, lê bi kûrahiya bandora xwe û berfirehbûna bandora xwe jî têne nasîn. Di gel vê yekê jî, ew di wan tablo û awazên ku wî li dû xwe hiştin de Zindawer ma, û di hişmendî û hesta girêdayîbûnê de ku di xwendekar û zarokên xwe de çand jî berdewam bû; da ku navê wî Paşê xaka Efrînê ew hembêz kir, û di nav axa wê ya pak de ew hat veşartin li perestgeha “Henan” di gundê “Kefer Cennê”, di wan darên xwe yê kevnar ên zeytûnan de, ku her tîm bûne sembola berxwedan û pêdariyê. Li wir, li kêleka kesayeta neteweyî Nûrî Dêrsimî û li kêleka dapîra xwe û bapîrê xwe ji aliyê dayikê, di dîmenek ku kurtêya vegera wî ya li ser kokên pêşîn, li ser axa ku jê hez dikir, û wê jî jê hez dikir, bi cih bû. Bi vî awayî, dawîya wî tenê destpêkek dîn a hebûna wî di bîranîne de bû, hebûneke ku bi demê nayê pîvandin, lê bi bandora wî hiştiye, bi nîrxên ku wî çandiye û bi bedewiya ku wî belav kuriye tê pîvandin, ku dê bibe şahidê mirovekî ku ji bo hunerê... û ji bo welat jîyan kiriye. Bi koçberbûna pêşwext ya Ebdulrehman Dirê'î bi laşê xwe koça dawî kir, lê mîraseke hunerî û çandî ya zengîn li pey xwe hişt, ku pirtûkxaneya xwe ya Kurdî dewlemend kir û kir çavkaniyek zindî ku nişên paşerojê jî we wateyên bedewî, dilsozî û nasnameyê derdixin. Hejmarek mezin ji hunermendên kurd û ereb ji çavkaniyên wî yê hunerî vexwarine, yê ku di tecrûbeya wê de dibistanek rastîn dîtin; dibistanek ku fêr dika huner çawa dibe helwest, û çawa jêhatîbûn vediguhere peyamek ku di wîjana mirovî de kûr rayê xwe derwidana. Bi vî awayî, bandora wî tenê di nav tablo û awazan de nema, lê stûnên xwe yê bîngehîn, û dengê ku di navbera reng û awazê de, û di navbera afirîneriya şewekarî û rihê muzikê de hevbdîyek çêdikir wînda kir. Çûyîna wî ne tenê wendabûna hunermendekî bû, lê windakirina tecrubeyeke yekgirtî û tevahî bû, ku di hunerê de peyamek dibîne, di muzikê de zîmanek ji bo giyanê vedijîne, û di afirînerê de rêyek vedibîne ji bo parastîna nasnameyê, wî valahiyeke ku bi hêsanî nayê tîjekirin hişt, ji ber ku ew yek ji çandî re mayîn û domdarî.

Bendava Firatê... girîngiya wê di piştgiriya sektorên çandinî û elektrîkê de

Bendava Firatê ku wekî Bendava Tebqayê jî tê naskirin, yek ji projeyên avê yên herî girîng û stratejîk di dîroka Sûriya nû de ye. Ji bilî rola wê di hilberîna elektrîkê de, bendav dibe alîkar di avdanî û rêxistina avê de, ev yek wê dike beşek girîng ji binesaziya enerjîya herêmê û mînakek sereke ya serkeftina projeyên hîdroelektrîkê.

Lîloz Hisên/Qamişlo

Bendava Firatê, ku wekî Bendava Tebqayê jî tê naskirin, yek ji projeyên avê yên herî girîng û stratejîk li Sûriyê ye. Bendav dikeve li ser Çemê Firatê li Parêzgeha Reqayê û bi qasî 50 kilometreyan dûrî bajarê Reqayê ye. Di salên 1968’an de bi piştgiriya Yekîtiya Sovyetê dest bi avabûna wê hat kirin. Di destpêka salên 1970’an de dest bi xebatê kir, da ku bibe bendava herî mezin li ser xaka Sûriyê. Dirêjahiya bendavê bi qasî 4,5 kilometreyan û bilindahiya wê ji 60 metreyan zêdetir e û li pişt wê Gola Esed heyde, ku mezintirîn gola çêkirî ya Sûriyê ye.

Mijar vedgere demên borî

Ev fikire vedigere demên hikûmetên li pey hev ên sala 1955’an, lê ji ber jihveqetandina di navbera Sûriyê û Misrê de di sala 1958’an de proje hate rawestandin. Piştî hilweşandina yekîtiyê, di bin siya hikûmetên Beşîr El-Ezim de, ku ji 16’ê Nîsana 1963’an heta 14’ê Îlona 1963’an û Xalid El-Ezim, ku ji 17’ê Îlona 1963’an heta 9’ê Adara heman salê wekî serokê humik kirin, proje berdewam kirin. Di sala 1957’an de, hikûmeta Sûriyê ji bo bîdestxistina piştgiriya teknîkî û darayî ya pêwîst ji bo pêkanîna projeyê peymanek hevkarîyê bi Yekîtiya Sovyetê re îmze kir.

Li gorî malperên medyayî, Kovara (Hefteya Erebi), di hejmarra xwe ya ku di 3’ê Kanûna sala 1963’an de derxistibû, tê de diyar kir ku piştî ku hikûmeta Almaniya ji bo finanskirina “Bendava Firatê” rawestiya, hikumeta Sûriyê Wezîrê Karên Giştî yê wê demê Robert Elias şand da ku bi hikûmeta Fransayê re danûstandinan bike. Wê demê Wezîr got ku “hikûmeta Fransayê bi beşdariya xwe biryardariya Almanya Rojawa ya ji bo avakirina Bendava Firatê piştrast kir û beşdariya Fransayê dê di navbera ji sedî 30 û 40 de be, ku tê texmînkirin ji 200 milyon dolarên Amerîkî zêdetir e.

Lê li gorî agahiyan hatina Partiya Baas’ê ser desthilatê bi rêya darbeya 8’ê Adara 1963’an, pêkanîna peymanan rawestand. Piştre di sala 1968’an de pêkanîna projeyê ji nû ve dest pê kir, lê bi peymanek bi Yekîtiya Sovyetê re, ku endezyarên wê ji lêkolînên fransî û almanî sûd wergirtin.

Kar û xebatên pêkanîna projeyê

di sala 1968’an de dest pê kir berî ku “Hafîz Esed” di sala 1970’an de were ser desthilatê û dayîna fermanê da ku avakirina projeyê bi rêya avakirina wezareta “Bendava Firatê”, pêxistin û vegerandina erdên Hewza Firatê, berdewam bike.

Destpêkirina xebatên avakirinê

Avakirina bendavê di sala 1968’an de bi alîkariya Yekîtiya Sovyetê dest pê kir û nêzî pênc salan berdewam kir. Hewildanên mezin hatin kirin û teknîkên pêşketî hatin bikaranîn da ku avakirina wê di sala 1973’an temam bibe. Lê belê piştî ku rêça Çemê Firatê di sala 1974’an hat guhertin, ji nû ve proje bi giştî qediya. Projeya Bendava Firatê di çend qonaxan de hate bicîhanîn, ku bi avakirina avahiyên mezin, avahiya bendavê, tesîsan, stasyonên jêrxaneyê û stasyonên hîdroelektrîkê ji bo hilberîna elkrîkê dest pê kir, pişt-re jî guhertina rêça çem û sazkirina beşên daîmî yên jenerator û yekîneyên hilberîna enerjîya hîdroelektrîkê pêk hat. Lêçûna giştî ya Bendava Firatê nêzî 340 milyon dolarê Amerîkî bû, ku ji wê 100 milyon dolar wekî deyn ji Yekîtiya Sovyetê hat wergirtin. Nêzîkî 12 hezar xebatkarên Sûrî û 900 pisporên Rûsî beşdarî xebatên avabûna bendavê bûn, ku li nêzîkî cihê avakirinê diman, paşê navê yê cihî bû Bajarê “El-Sewra”. Piştî temambûna avakirina bendavê, Serokê Sûriyê yê berê Hafîz Esed nêzîkî 4 hezar malbatên Erebi ên ku li beşa ku lehî lê çêbû, dijiyan, wekî beşek ji planeke ji nû ve belavkirina nifûsê û avakirina kembereke Erebi li deverên li ser sinorê Sûriyê bi Tirkîyê û Iraqê re, da ku Kurdên li Sûriyê ji beşên Tirkîyê û Iraqê yên herêma Kurdistanê veqetînin, bi cih kirin.

Taybetmendiyan endezyariyê ya avahiya bendavê

Avahiya bendavê ji çimento û hesn hatibû avakirin û ji bo ku karibe li hember erdhejan bisekine hatibû dizayn kirin. Avakirina wê di 18’ê Adara 1978’an de qediya. Li gorî hejmarên fermî, dirêjahiya Bendava Firatê 4 hezar û 500 metre ye, firehiya wê ya bingehin 512 metre, firehiya wê ya jorîn 19 metre û bilindahiya wê 60 metre ye. Bi-

lindahiya wê ji asta deryayê 308 metre ye û avahiya bendavê dikare 41 milyon metrekup av bigire. Di nav de 8 deriyên rîjandina avê hene ku bi turbînan ji bo hilberandina elektrîkê hatine sazkirin. Stasyoneke hîdroelektrîkê bi bendavê ve girêdayî ye, ku yekem stasyona bi vî rengî li Sûriyê ye, xetên voltaja bilind ji wir ber bi çend herêmên Sûriyê ve derdikeve.

Stasyon ji heşt yekîneyên hilberîna hîdroelektrîkê pêk tê, her yek bi kapasîteya nêzîkî 110megawatt e, kapasîteya giştî ya stasyonê 880megawatt e.

Gola Esed û krîza avê ya bi Iraqê re

Li pişt Bendava Firatê goleki heye ku rejîma Sûriyê jê re digot “Gola Esed”, lê piştî destpêkirina şoreşa Sûriyê, jê Gola Firatê hat binav kirin. Dirêjahiya golê 80 kilometre ye, 8 kilometre firehiya wê ye, bi dorfirehiya 200 kilometre û rûbera wê 640 kilometre ye. Kapasîteya wê ya depokirinê 14.1 milyar metre-kep av e. Di sala 1974’an de, hikûmeta Sûriyê bi kêmkirina herikîna ava Çemê Firatê dest bi dagirtina bendava li pişt Bendava Firatê kir. Ev yek di demekê de hevdom bû ku Tirkîyê dest bi dagirtina Bendava Kebanê kir, ev yek bû sedema kêmbûnek mezin di herikîna avê yê ku digihîje Iraqê û bû sedema hişkesaliyekê herwiha aloziyên siyasî di navbera her sê welatan de derket.

Para ava Çemê Firatê ya Iraqê bi awayekî berbiçav kêm bû, ev yek bû sedem ku Bexda Sûriyê bi sedema krîzê tawanbar bike û daxwaza destwerdana Komkara Ereban bike. Rewş gihişt gefên bikaranîna leşkerî li dijî bendavê. Piştî danûstandinan û navbeynkariya Erebi û navneteweyî, lihevkirinek hat kirin ku tê de hat diyar kirin ku bi qasî ji sedî 60’î ava Firatê ya ku ji Tirkîyê ber bi Iraqê ve diherike dê ji axa Sûriyê re derbas bibe. Di sala 1987’an de, Tirkîyê, Sûriyê û Iraqê peymanek îmze kirin, li gorî wê Tirkîyê soz da ku herikîna navînî ya 500 metrekupî (18 hezar lingênkupî) avê di keliyê de ji Çemê Firatê ber bi Sûriyê ve, anga 16 kilometrekupî (3.8 milênkupî) av di rojê de, biparêze.

Bendavên ku projeya Firatê temam dikin

Projeya pêxistina Çemê Firatê bi Bendava Tebqayê nesekinî. Piştre bendavên din ên ku bi bi armanca baştirkirina rêveberîya çavkaniyên avê û zêdekirina hilberîna elektrîkê, ku bi bendava Firatê girêdayî hatin avakirin. Ya herî berbiçav ji van projeyan Bendava Mensûrayê (berê Bendava Baasê) bû, bi qasî 18 kilometreyan dûrî Bendava Firatê ye, di sala 1986’an hat çêkirin. Ew ji bo rêxistina herikîna avê, kêmkirina xetereyên lehiyê û hilberîna elektrîkê tê bikar anîn. Herwiha Bendava Tişrînê, ku ew jî li nêzîkî sinorê Sûriyê-Tirkîyê hate çêkirin, di sala 1999’an de dest bi dagirtina embarê xwe kir û bû yek ji girîngtirîn bendavên hîdroelektrîkê yên welêt. Ev bendav ji bo baştirkirina karanîna ava Çemê Firatê, baştirkirina karîgeriya hilberîna enerjîyê û rêxistina çavkaniyên avê hatine çêkirin. Ew 80 kilometre (50 mîl) li başûrê sinorê Sûriyê-Tirkîyê ye.

Bendava Firatê di şerê Sûriyê de

Di şerê Sûriyê de, ji ber şerên ku li herêmê qewimîn, bendav rastî şert û mercên dijwar hat. Di sala 2013’an de, bendav ji destê hikûmeta Sûriyê derket û di 2014’an de DAIŞ’ê ew kontrol kir. Di salên kontrolkirina DAIŞ’ê de herêma derdora bendavê rastî operasyonên leşkerî yên dubare avê hatine çêkirin. Ew 80 kilometre (50 mîl) li başûrê sinorê Sûriyê-Tirkîyê ye.

Armanca avakirina Bendava Firatê

Armanca sereke ya projeyê avdana deverên berfireh ên erdê bû ku bi tevahî 640 hezar hektar e, bi vî awayî qada zeviyên avî berfireh bike û bandorên neyînî yên guherînên ahvewayê û barana nerêkûpêk kêm bike. Ev dever li ser hewzên ku ji Helebê li rojava heta bajarê El-Bûkemal li rojhilat û ji sinorê Sûriyê li bakur heta deştên El-Resafa li başûr dirêj dibin, belav bûye. Tevahiya qada avî ku ji Çemê Firatê tê dabinkirin li ser van deveran hate dabeş kirin: Hewza Belîx, Herêma Firatê, Hewza Xabûrê Jêrîn, Hewza El-Resafê, Deşta El-Meyadin û

Şêra Osê: Paşguhkirina Kurdan rewabûna parlementoyê kêm dike

Endama Desteya Hevserokatîyê ya MSD’ê Şêra Osê diyar kir ku nebûna nûneratiya rastîn a Kurdan di parlementoyê de, cihêrengiya civaka Sûriyê nişan nade. Paşguhkirina Kurdan rewabûna parlementoyê kêm dike û bandorê li pêvajoya demokratîk dike û got, “Divê parlamento temsîla hemû pêkhateyên welat bike.”

Ronaz Silêman/Qamişlo

Derbarê hilbijartinên Parlemen-toya Sûriyê, herwiha diyarkirina endamên parlamentoyê, endama Desteya Hevserokatîyê ya Meclisa Sûriya Demokratîk (MSD) Şêra Osê bersiva pirsên Rojnameya me da û hevpeyvîn wiha bû:

Di demekê de ku hikumeta demikî bi navê pirrengiya Sûriyê û hevjiyana netewî bang dike, careke din gelê Kurd li Sûriyê wekî serdema Baas di Meclisa Gel a Sûriyê de tên paşguhkirin, hûn vê yekê çawa dinirxînin?

Meseleya temsîla Kurdan di saziyên neteweyî yên Sûriyê de, ne tenê girêdayî kursiyan an hejmaran e, lê belê li ser xwezaya dewleta ku di vê qonaxa krîtîk a dîroka Sûriyê de tê avakirin e. Dema ku em behsa Sûriyeyeke demokratîk û pirralî dikin, ev yek hebûna hemû pêkhateyên neteweyî di saziyên biryardanê de, di serî de jî parlamento, nişan dide. Ji ber vê yekê, her dûrxistina Kurdan an kêmkirina rola wan a siyasî, fikarên rewa li ser vejîna zihniyeta siyasî ya ku bi dehê salan Sûriyê birêve dibir, zihniyetek li ser înkâr, paşguhkirin, nepejirandina cihêrengiya neteweyî û çandî ya welêt, derdixe holê. Gelê Kurd ne kesên nûhatî ne ji bo Sûriyê, ew pêkhateyeke resen e ku di avakirina dewleta Sûriyê ya nûjen de beşdar bûne û di seranserê serdemên cûda de, nemaze di salên krîza Sûriyê û şerê li dijî terorê (DAIŞ’ê) de, qurbaniyên mezin dane. Ji vê perspektîfê ve, paşguhkirina hebûna wan a siyasî nikare wekî mijarek teknîkî were dîtin, lê belê têgihîştineke ve, paşguhkirina hebûna wan a siyasî nikare wekî mijarek teknîkî were dîtin, lê belê têgihîştineke şaş a bingehîn a têgeha hevkarîya neteweyî nişan dide. Ji bo serkeftina her veguherîneke siyasî, avakirina baweriyê di navbera dewlet û pêkhateyên wê de hewce dike û ev bawerî tenê bi rêya naskirina hevbeş, temsîliyeta adil û hesteke hevpar a xwedîtîyê di şekildana pêşeroja welêt de, dikare were avakirin.

Paşguhkirina Kurdan û nebûna nûnertiya wan di parlamentoya Sûriyê de, wê çiqasî bandorê li ser entegrasyona demokratîk û pêvajoya siyasî li Sûriyê bike?

Nebûna nûnertiya rastîn a Kurd di parlamentoyê de dê bandorên wê hebin ku ji civaka Kurd bi xwe wêdetir diçin, ji ber ku ew cewhera pêvajoya demokratîk û pêşeroja aramiya siyasî li Sûriyê kêm dihêle. Demokrasi ne tenê pêkanîna hilbijartinê yan avakirina saziyên fermî ye, ew pergalek berfireh e ku li ser beşdarbûn, pirrengî û naskirina hevbeş di navbera hemû pêkhateyên civakê de ye. Dema ku pêkhateyek neteweyî ya sereke xwe ji bandora siyasî dûrxistî his bike, ev yek bawerîya bi pêvajoya siyasî qels dike, herwiha di navbera civak û dewletê de valahiyekê çêdike. Wekî din, her parlamentoyek ku nikaribe cihêrengiya rastîn a civaka Sûriyê nişan bide, hem jî dê li hemberî xwe astegiyan di derxistina qanûn û polîtîkayên ku xwedî meşrûiyeta neteweyî ya berfireh in, bibîne. Ji ber vê yekê, em bawer dikin ku aramiya pêşeroja Sûriyê bi giranî bi şiyana pergala siyasî ya nû ve girêdayî ye ku hemû pêkhateyên wê yên neteweyî, olî û çandî di çarçoveya hemwelatîbûna wekhev de bi cih bike. Civaka navneteweyî û sponsorên çareserîya siyasî jî dizanin ku her çareseriyek ku hemû hêz û pêkhateyên çalak ên li ser erdê negire nav xwe, dê netemam bimîne û di yekemîn pirsgrîeka siyasî an ewlehiyê de wê têk biçe. Ji ber vê yekê, tevlebûna rastîn a Kurdan di saziyên dewletê de, veberhênanek di îstîqrara neteweyî de ye, ne bersivek ji bo daxwazên komek an aliyekî taybetî ye.

Hikumeta demkî gelek caran behsa yekîtiya neteweyî dike, lê pratîka wê li ser erdê berovajî ye. Hûn wekî Meclisa Sûriya Demokratîk van nêzîkatîyên hikumetê çawa dibîne û çi mekanîzmayên siyasî dikarin maf û nûneratiya Kurdan, biparêz in?

Em her tim di navbera gotinên siyasî û pratîka siyasî de cudahiyekekê dibînin. Bilindkirina dirûşmeyên yekîtiî û jiyana neteweyî hêsan e, ku van rastiyan li ber çavan negire, dê di bîdestxistina îstîqrar û pejirandina gel de bi zehmetiyên mezin re rû bi rû bimîne.

Bê nûneratiya rastîn a Kurdan wê Parlamento Sûriyê nikaribe temsîla hemû gelên Sûriyê bike. Ji bo ku Kurd cihê xwe di parlamento de bigrin, ji gelê Kurd, bi taybet partî û rêxistinên siyasî çî tê xwestin?

Berpirsiyariya misogerkirina nûnertiya Kurdan ne tenê li ser milê Kurdan e, ew berpirsiyariyeye giştî ya neteweyî ye ku li ser dewletê û hemû hêzên siyasî yên Sûriyê ye. Lê belê, qonaxa niha berpirsiyariyên zêdetir li ser hêz û partiyên Kurdî ferz dike, di nav de xurtkirina helwesta wan a siyasî ya yekgirtî, pêxistina mekanîzmayên

çareseriyek rastîn ji bo birêvebirina cihêrengiya Sûriyê di nav xwe de hilgirin. Herwiha em tekez dikin ku ji bo avakirina dewletek aram, pêdivî bi saziyên neteweyî heye ku hevsgengiyên civakî yên rastîn nişan didin, da ku rê bide hemû welatî û civakan ku di cihê biryarê de beşdar bibin. Hemwelatîbûna wekhev nayê wateya paşguhkirina taybetmendiyan, berevajî vê, ew tê wateya garantîkirina mafên takekesî û kolektîf di çarçoveya cihêrengiya rastîn a civaka Sûriyê de. Ji ber vê yekê, her projeyek siyasî lê dijwariya rastîn di wergerandina van prensîban bo polîtîka, pêkanî û saziyan de ye. Ji ber vê yekê, pîvana ku her hikumet an desthilata siyasî pê tê nirxandin, ne helwestên wê yên îlankirî ne, lê pêkanîna wê ya pratîkî li ser erdê ye. Em dibînin ku pêdiviya Sûriyê bi peymanek civakî ya nû heye ku têkiliyek cûda di navbera dewlet û civakê de ava bike, têkiliyek li ser bîngeha naskirina pirrengiyê wekî rastiyeke neteweyî ku nayê paşguh kirin an înkâr kirin. Ji bo parastina mafên Kurdan û civakên din ên Sûriyê jî, divê garantiyên destûrî yên zelal û bê guman hebin, ev garantî jî divê ku neyên veberhênanek di îstîqrara neteweyî de ye, ne bersivek ji bo daxwazên komek an aliyekî taybetî ye.

Bê nûneratiya rastîn a Kurdan wê Parlamento Sûriyê nikaribe temsîla hemû gelên Sûriyê bike. Ji bo ku Kurd cihê xwe di parlamento de bigrin, ji gelê Kurd, bi taybet partî û rêxistinên siyasî çî tê xwestin?

Berpirsiyariya misogerkirina nûnertiya Kurdan ne tenê li ser milê Kurdan e, ew berpirsiyariyeye giştî ya neteweyî ye ku li ser dewletê û hemû hêzên siyasî yên Sûriyê ye. Lê belê, qonaxa niha berpirsiyariyên zêdetir li ser hêz û partiyên Kurdî ferz dike, di nav de xurtkirina helwesta wan a siyasî ya yekgirtî, pêxistina mekanîzmayên

ji bo çalakiya hevbeş û tevlebûna bi hêzên demokratîk ên Sûriyê yên cûrbecûr re. Ezmûna siyasî nişan daye ku maf bi rêya çalakiya siyasî ya rêxistinkirî, vîzyonek zelal û şiyana avakirina hevpeymaniyên neteweyî yên berfireh têne parastin. Ji ber vê yekê, tiştê ku îro hewce ye, ev e ku diyaloga wekhev nayê wateya paşguhkirina navxweyî ya Kurdan jere xurtkirin, vîzyonek hevpar ji bo siberoja Sûriyê were pêşxistin û ji bo avakirina hevkarîyên rastîn bi hêzên ku pabendî demokrasîyê, pirrengiyê û mafên mirovan in, xebat were kirin. Di heman demê de, ji dewleta Sûriyê ya siberojê tê xwestin ku ji zihniyeta serketî û şikestî dûr bikeve û têgeha hevkarîya neteweyî ya tevahî qebûl bike. Nûnertiya Kurdan di parlamentoyê de, ne tenê pirsgrîekeke Kurdî ye, ew ceribandinek rastîn a şiyana Sûriya nû ye ku li ser mîrata dûrxistin û paşguhkirinê bi ser bikeve û dewletek ava bike ku hemû welatî, bêyî ku girêdayibûna wan çî be, his bikin ku ew di maf û berpirsiyariyan de û di biryardana neteweyî de hevkarên wekhev in. Sûriya ku em dixwazin ber bi wê ve biçe, Sûriyeyeke ji bo hemû gelên wê ye û ev armanc tenê bi rêya naskirina hevbeş, temsîliyeta dadperwer û pabendbûneke cidî bi prensîbên demokrasîyê û pirrengiya siyasî dikare were bîdestxistin.

Kî Pasdaran bi rê ve dibe?

Di serdemeye ku siyaset û welat hêza leşkerî bi rê ve dibe, li Îranê ev yek terz e, hêzeke leşkerî wek pasedaran destwerdanê di hemû waran de dike.

Pasedarên Îranê hêzeke leşkerî ye, piştî kuştina Elî Xumeyîni kî vê hêzê bi rê ve dibe?

Navenda Nûçeyan

Destê veşartî Pasdaran bi rê ve dibe?

Rojnameya The Telegraph a Brîtanî guhertinên kûr di nav desthilatdariyê ya Îranê de bi taybetî di nav Pasdarên Îranê de eşkere kir. Wê destnîşan kir ku Rojava avakirina nû ya xeternak a ku di dilê rejîmê de ji hêla toreke kesayetên ewlehî û leşkerî yên bi bandor ve tê rêvebirin, paşguh dike. Rojname bi wê pêsgotinê dest pê dike ku nûçeyên rojavayî yên li ser rewşa di nav Îranê de rastî kêmasiya rastbûn û kûrahiyê tên, nemaze di têgihîştina navendên rastîn ên desthilatdariyê de piştî guhertinên serokatiyê yên dawî, di nav de kuuştina Elî Xumenevî û dûrbûna kur û cigirê wî Mujtaba ji cihê geşedanên siyasî. Vegotina rojavayî ya dibêjê serokê parlamentoyê Mihemed Baxêr Xalîbaf bûye kesê bihêz ê nû li Îranê, şaş e. Qalîbaf dûri qada biryardayîne ketiye û ew hatiye paşguhkirin. Herwiha di nava windakirina baweriyê bi hin torên Pasdaran re, nexasim nişên ciwan de, diji. Berevajî vê, The Telegraph radigihîne ku Ehmed Wahîdî ji hêla hin kesan ve wekî fermendarê nû

yê Pasdaran tê hesibandin. Rojnameya TheTelegraph tekez dike ku ev agahî ji hêla raporên istîxbarata rojavayî ve tê piştrastkirin. Lê belê, ew destnîşan dike ku ev bandor ji ber dûrbûna Wahîdî ya bi salan ji fermandariya rasterast a meydanî û saziyên hikumetê de, di nav de Wezareta Karên Hundirîn di bin serokatiya Îbrahîm Reîsî de, ew rastî astengiyan dibe. Telegraph destnîşan dike ku ev yek bûye sedem ku Wahîdî hewl bide cihê xwe di nav Pasvanan de bi taybet nişên ciwan û milfsên Besij de, bigire. Ev gav derî li ber roleke girîng vedike da ku fermendarê berê yê Pasvanan Mihemed Elî Caferî vê derfetê qezenc bike, ji ber ku ew yek ji kesayetên herî bi bandor ên niha di nav rejîmê de tê hesbandin.

Caferî di dema fermandariya xwe de ji 2007 heta 2019’an wekî yek ji sazûmanên sereke yên veguherîna stratejîk di nav Pasdarên Şoreşa Îslamî de tê hesibandin. Wî çavdêriya pêvajoyeke jinûveavakirinê ya nenavendî kir û bû sedema avakirina yekîneyên herêmî yên Pasdaran ji bo ama-

dekariya gefên derve û tevliheviya navxweyî. Caferî di pêşxistina asta îstîxbarat û siberaniya Pasedaran herwiha pêşvebirina stratejiyên şerê bêhevsengiyê de rolek girîng list. Di heman demê de di tepeserkirina xwepêşandanên 2009 û 2017 heya 2018’an de xwedî rol bû û rê li ber gefê ku aramiya rejîmê dixwar, girt. Di 2019’an de Caferî saziya Baqiyet Ellah wekî şaxek civakî û çandî ya Pasedarên Îranê ava kir, armanca wê rêxistin û seferberkirina gel ji bo rejîmê bû. Ev tore ji sed hezaran komên piçûk pêktê û li taxên cûda yên Îranê belav bûne. Ew ji bo seferberiya îdeolojîk, bandorkirina hilbijartinan û jinûvedizayinkirina qada siyasî ya navxweyî bi piştgiirîya

namzetên taybetî û dûrxistina yên din tê bikaranîn.

Di heman demê de Qalîbaf weke semboleke biragmatîk a rêjîmê tê dîtin, lê hem jî li ser wî gelek dozên gendeliyê hene, ev yek jî dihêle kesayeta wî di çavên nişên nû de reş bibe, bi taybet qata radîkal a di nava artêşa Pasdaran de. Tevî hebûna şiyana Qalîbaf ku di her rewşekêr de bi hemû geşedanên siyasî re rû bi rû dima û xwe diguncand, hem jî bi gelek erkan di nava saziyên hikumetê de radibû, lê vê rewşê hişt bêbawerî li hemberî wî were avakirin.

Ew wekî beşek ji çîna olîgarşî ya girêdayî Pasedarên Îranê tê dîtin. Di dema heyî de hevpeymaniyeke veşartî di navbera Ehmed Wahîdî û Mihemed Elî Caferî li ser bingeha danûstandina berjewendiyên siyasî û stratejîk de dest pê kiriyê. Pêdiviya Wahîdî bi ezmûn û torên berfireh ên Caferî heye, ev yek jî ji bo misogerkirina piştgiiriyê di nav Pasdaran û ciwanên xwedî îdeolojiyêke kûr de. Di heman demê de Caferî sûdê ji cihê Wahîdî werdigire da ku bandora xwe xurt bike û dijminên wî werin paşguhkirin bi taybetî Qalîbaf. Hevpeymana di navbera Wehidî û Caferî de jinûveavakirina binesyaziya Pasedaran dîtewîşîne, ev yek jî li ser bingeha avakirina şepêleke îdyolojîk a hişk pêktê, di warê rêxistinê de jî li aliyekî piшта xwe bi amadekirina ciwanan ji bo şer xurt dike û hêzê ji toreynê pêkanîna desthilatdariya li ser civakê digire, ev yek jî li şûna biroqratîya kilasîk tê bikaranîn. Serkeftina vê hevalbendiyê dikare bibe aktoreke sereke ji bo guhertina hêdî hêdî di terzê rejîma Îranê de, ber bi modelek navendîtîr û îdeolojîk a ewlehîyê di nav Pasdarên Şoreşê de, bi potansiyela hişkûbûna navxweyî ya mezintir û bandorên wê li ser siyaseta herêmî û siyaseta derve ya Îranê.

Zabîte; Rasterast têkiliyê bi dispilîn û aramiya civakê re datîne

Şaredarî saziya herî sereke ye ku jiyana hevpar a civakê bi rê ve dibin û xizmetên bingehîn digihînin welatiyan. Di nav avahiya şaredariyê de, yekeya ku rasterast têkiliyê bi dispilîn, ewlehî, tenduristî û aramiya civakî re datîne, zabîte ye.

Ayşa Silêman/ Dêrik

Zabîte, wekî polîsê herêmî yê şaredariyê ye, karê wan bi cih anîna sepandin, parastina qanûn û biryarên şaredariyê ye. Xebatên zabîteyê pîr-reng in û rasterast bandorê li ser jiyana rojane ya welatiyan dikin, wek kontrolkirina Tenduristî û Paqîjiyê; Zabîte cihên ku xwarin û vexwarinê hildiberînin û difroşin herdemî kontrol dikin. Ew çavdêriya paqîjîya van ci-han dike û dîroka dema derbasbûna hilberan û guncavbûna wan a ji bo tenduristiya mirovan dikin. Sazkirin û birêvebirina bazarê di bin berpirsiya-riya zabîteyê de ye. Di heman demê de, ji bo parastina mafên mirovan zabîte etîketên bihayê li ser kelûpelan kontrol dikin da ku rê li ber firotina neqanûnî û bihayên bilind bigirin. Di derbarî kar û xebatên zabîteyê û bi rêveçûna wê di bajar de Endamê Zabîteya bajarê Dêrikê Mihemed Xêr Fetah ji Rojnameya me re axivî.

Me li jor civakbûn, têlikiyê civakê û wateya cîrantiyê pênase kir, ev sê stonên bingehînin ku jîyan û her civakêk tê re derbas dibe. Di dema bav, kal û dayikên me de çanda civakbûnê gelekî li pêş bû, têkiliyên civakî xortbûn û hestên mirovbûnê civakbûnê ne. Parvekirina ziman, dirok, çand, exlaq û erdnîgariyê ye ku kesan dike yek. Mirov çanda xwe, ziman û awayê jîyanê ji civaka xwe werdigire angû civak nasnameya mi-ku bibin qadên şer ên daîmî re jî rû bi rû ne ger ew nekaribin aramiya navxweyî ava bikin û projeyêke neteweyî ya berfireh formule bikin ku berjewendiyên wan biparêze û wan hêzdar bike ku bi guhertinê herêmî û navneteweyî yên ku bi lez diguherin re mijûl bibin.

Cîrantî tê wateya têkîlî, hevalbendî û

de ev beş li ser xwaringeh, firingeh, şîranî û berberan jî disekin û her roj li cihêkî ji van digerin da ku kar kontrol bikin û her yek ji van beşan mûxalefên wan cûda ne.”

Fetah axaftinên xwe domand û wiha got: “Beşê paqîjiyê di heftêyê de 3 rojan di nav bajar dene û rojên din di nav bazarê de ne, ji bo bazarê me demek ji wan re diyar kirîye ku rojane çopa li cem wan heyî der-xin pêşîya dikanên xwe û karkerên disekine û dispilîna resîfan disekine ku her dikanek 40 s tenê ji wan re guncawe, kesê ku vê sîstemê pêk nayîne destpêkê em wan hişyar di-kin heger dubare bû em mûxalefê li wan didin, her wiha her sal pêwîst e xwediyê dikanê lîsansên xwe nû bikin. Em endamekî xwe ji beşa tenduristiyê rêdikin bazara sewalan û yekî din rêdikin bazara qesaban da ku baqî-jiya wazana kontrol bikin û rê li ber belavbûna nexweşîyan bigirin, di heman demê de du bijêskim me yên sewalan jî hene rojane li ser wan herdu bazaran disekin. Di heman demê

destpêkê em destûrê yek ser nadin wan em mihekî derfet didin, gelek kes hebû di nav bera wan de pevçûn çêdibû ji bo avahiyan. Heger mihek derbas bû tu pîrsgirêk derneketin êdî em destûra kolanadinê didin wan û hemû kaxezên pêwîst ji bo malê amade dike û dest pê dike.”

Endamê Zabîteya bajarê Dêrikê Mihemed Xêr Fetah axaftinên xwe bidawî kirin û wiha got: “Em hertim li ser avahiyan digerin di milê hesin û esasê wê de heger pîrsgirêk nebin em destûrê didin berdewam bikin. Her wiha gelek avahî hene bi rojan kelûpelên lêkirinê rê digre û çûn û hatina gel asteng dike lewma em destpêkê hişyarî didin û heger çar-reser nebû em muxalefe lê didin. Em hertim di nav tevgerê de ne ji sihara Beşê avê hertim di nav hereketê dene tu dem diyar nîne ji bo wan, ji ber ku bajar rastî pîrsgirêka qutbûna avê dihat û di gelek taxan de av diherikî û gel bê berpirsariî tev digeriyan. Beşê avahiyan destpêkê serlêdana me dikin da ku avahiyekî ava bikin,

Bi sîstema nûjen re kêmbûna civakbûnê û têkiliyên civakî

Stêrk Mihemed

Bi rêya têkilî angû danûstandinê civakbûnê ava dibe, ku li gorî wê mirov hevdu nasdikê û li ser wê esasê têkiliyên hevaltî, xizim û zewacê ava dike. Herwiha bi vê rengî çand, nas-name û kevneşopiyên civakan di nava welatan de belav dibe. Têkilî angû danûstandina ku di navbera kesan de çêdibe bi rêya wê fikir, nêrîn û zanîna kesan belav dibe û di nava civakê de nêrîn û fikirên cûr bi cûr derdikevin pêş. Bi rêya têkiliyê nasîn, zanebûn, şaşti û rastî derdikevib pêş.

Cîratî tenê di du diwarên mal bi hev ve girêdayî sînordar namîne, lê belê bi hevra avakirina jiyaneke ye. Cîrantî jiyana hevpar ku di navbera çend malan de ye ku şîn, şevîn û şahiyê xwe bi hevra derbas dikin. Cîran ji bo cîranê xwe ya din dibe palpîst, kes û xizmên xwe derdiket û têkiliyên xort ava dikirin. Herwiha dema ku em dibêjin civakbûn tê wateya alîkarî û hevparbûna jîyanê, ku ev yek ji bingehtirîn bendên civakbûnê ne. Di heman demê de civakbûna tê wateya parastina endamên civakê, çand û kevneşopiyên ku civakê temsîl dike.

Di nişê nû de pîvanên civakbûnê ku bav û kalên me li ser dimeşînin neyê dîtin, angû wê kevneşopî, têkiliyên civakê û civkbûnê weke nezaniybûnê dibînin. Herwiha dikare were gotin ku di dema me ya niha de civkbûn

kêmbûye, têkiliyê civakî gelek lawaz bûye û cîrantî qels bûye. Zarok angû ciwan çand, tevger û kevneşopiyên civakên berê nizanin û gelek jê dûrin. Em dibînin ku di serdema nû de pîvanên civakbûnê hilweşîne. Ji ber ku di dema me ya niha de kapitalîzîm û teknolojî gelek pêşketeiyê ev yek jî dihêle ku mirov ji civakbûnê dûrbikeve û bi tenê bimîne. Di heman demê de bi van hemû pêşketinan re zihniyata berjewendiya kesayetî jî pêşketeiyê ku ev hişmendî li dijî ji-yana civakbûnê ye, ji ber vê yekê jî civakbûn lawaz bûye. Herwiha çanda cîrantiyê kêmbûye, li şûna cîran bi hevra rûnin û danûstandinê çêbikin li ser telefo-nan li rewşa hevdu dipîrsin. Ev yek jî çanda ku dayîk û bavên me bi sa-lane parstina wê dikin di dema me ya niha de bi hêsaniî winda dibe. Di serdema nû pîvanên civakbûnê kêmbûnê di nav tenêbûn, fedyakarî kêm dibe û pîvanên civakî ku li ser hêmana exlaqî hêdî hêdî qels dibin. Ji ber vê yekê em di dema me ya niha de dibînin ku mirovbûn, exlaqên civakî û pîvanên jîyanê zû bi zû hildiweşin û ji nû ve avakirina wê zehmet dibe.

Bîra Civakê	Di civaka Kurd de qehremanî
Image:Emhed Hesen	

Di nava her civakêkê de dirokên taybet ên qehremaniyê hene û ew dirok weke rojên taybet û piroz tèn dîtin, ji bo civaka kurd jî diroka qehremaniyê ne tenê bi derketina tevgera azadiyê re zindî ye, lê belê ji hezar salan ve ev dirok her gav xwe nû dike û diherike, di diroka kurdan de qehremanên weke Derwêşê Evdî, Elişêr û Zerîfe, Kawayê Hesinkar, Mezlûm Doxanli diji Dehakan û heta qehremanê dawî Ziyad Heleb û Denizan her tim li dijî zordari û koletiyê serî hildan e û hil didin ji, li cihê ku zordarî û çûngdayîn hatibe sepandin, ev qehremani bê teredud derketine û ew çûngdayîn veguherandina serhildan û berxwedaniyê. Derwêşê Evdî di sedsala 18an de li herêma Wêranşarê jiyaye û berxwedanê mezîn li dijî Dewleta Osmani û eşîrên Ereba-nîşan dayê. Wê demê Temir Paşayê Milî di sala 1780î de dibê serokê eşîrên kurd ê kikan, milan û eşîrên Êzdiyan li Beriya Wêranşarê û Derwêşê Evdî jî hertim di nav tevgerê de ne ji sihara Beşê avê hertim di nav hereketê dene tu dem diyar nîne ji bo wan, ji ber ku bajar rastî pîrsgirêka qutbûna avê dihat û di gelek taxan de av diherikî û gel bê berpirsariî tev digeriyan. Beşê avahiyan destpêkê serlêdana me dikin da ku avahiyekî ava bikin,

Wekî din evina Derwêşê Evdî, ku bi eslê xwe kurdê êzdî bû û Edülê ku bi eslê xwe kurdê mi-silman bû di nava civaka kurd de tê naskirin. Her wisa Elişêr Ew rêxinerê serhildana Qocgiriyê û yek ji serokên sereke yên serhildanê Dêrsimê bû. Bi hev-berkirina îfadeya wêjeyî bi berx-wedana rêxistinîkirî tê nasîn, ew di dema hilweşîna împeratoriya osmanî û derketina holê ya komara Tirkiyeyê de bû yek ji serokên herî bîbandor ên kurd li Bakurê Kurdistanê. Mirov çendîn behsa qehremanên ku ji nava civaka kurd derketine bese bike ji, dê nikaribe raştiya van qehre-maniyan rast pênase bike, ji ber ku hêzên mêtîngir her tim hewla windakirina diroka qehremaniya kurdan kirine û li şûnê dirokek jî qirkirin û seritewandinê rêz kirine, lê ev yek tu car nikare rê li ber hêza kurdan a di dirokê de deng vedide bigire, wê hêzê her tim xwe zindî kirine û belav bûye, lewra ji heta di diroka nûjen de jî ev qehremani xwe dide pêş û didome. Lê carcaran parçebûn û nebûna zanebûna rastêqan a di nava eşîr û mîrên kurdan de rê li ber têkçûnê kritik vekiriyê û heta roja îro jî vedike. Di çarçoveya raştiya kurd de hatiya afirandin, ev jî bi pilan û şerê psîkolojîk a hêzên dagirker xwe di nava parzûnka çanda kurdan de dadirvine. Anxaz bi têgihîştina raştiya kurd ev bêbextî ji holê were rakirin û rîya ber bi serkeftinê ve were misogerkirin.

Sûriyê navenda nakokiyên ji bo korîdoran e

Cemil Xoce

Bi salan e cîhan Sûriyeyê wekî meydana şerekî siyasî û leşkerî dibîne. Lêbelê, pêşketinên dawî yên li herêmê nişan didin ku cewherê nakokîya li dora Sûriyeyê hatiye guhartin. Îro, meseleya sereke êdî ne tenê kî Şamê bi rêve dibe yan kîjan hêz herêmê kontrol dike ye, lê belê rola Sûriyeyê di projeyên herêmî û navneteweyî yên mezintir-ên têkildarî enerjî, bazirganî û bandora jeopolîtîk de ye. HerêM şahidiya guhertineke mezîn a hevpeymanîyan û hevsengiya hêzê û ji nû ve dizaynkirina wê dike. Di nav van veguherînan de, Sûriye careke din bûye listîkvanekî navendî di hesabên herêmî û navneteweyî de. Cihê wê yê erdnîgarî, wê dike xeलेkeke girêdanê di navbera Ken-dav, Tirkiye, Deryaya Spî û Ewropayê de. Ev yek girîngiyekê dide wê ku sînorên wê yên neteweyî derbas dike.

Ev rastî, reqabeta zêde ya di nav-bera Tirkiye û Îsrailê de di qada Sûriyeyê de rave dike. Her du we-lat Sûriyeyê wekî qadeke stratejîk dibînin ku rasterast bandorê li berjewendiyên wan ên pêşerojê

dike. Tirkiye hewl dide hebûna xwe ya siyasî, aborî û ewlehiyê xurt bike, di heman demê de Îsrail hewl dide ku pêşî li derketina holê ya her rêkeftinên herêmî yan leşkerî bigire, ji ber ku ew wê weke gefek li ser ewlehiya xwe yan jî cihê xwe li herêmê dibîne. Lê bingehê reqabeta heyî ne tenê di baregehên leşkerî yan jî qadên bandorê de ye, lê di heman demê de di korîdorên aborî û borîyên enerjîyê de jî ye ku dikarin di nav axa Sûriyeyê re derbas bibin. Cîhan niha şahidê reqabetekê ye ji bo avakirina rêyên nû yên bazirganî û veguhostina enerjîyê ku Asyayê bi Ewropayê ve girê didin û Sûriye dibe navenda vê hevkeşeyê. Di dehsalên borî de, borîyên petrol û gazê faktoreke veşartî bûn ku bandor li gelek nakokiyên herêmî dikir. Îro, ev faktor vedigere pêş. Zêdetir behsa projeyên veguhestina enerjîyê ji Kendav, Iraq û Rohjilatê Deryaya Spî bo bazarên Ewropayê tê kirin. Wekî din, dikare bê gotin ku Sûriye dibe navendeke lojîstîkî ya girîng di nav toreke herêmî ya berfireh de ku enerjî, bazirganî û veguhostinê bi hev ve girê dide. Ev yek eleqeya zêde ya bi arami-

ya Sûriyeyê re rave dike. Projeyên mezîn ên aborî hawîrdoreke aram û saziyên ku dikarin veberhênanan biparêzin hewce dikin. Tu welat an şirket nikare bi milyaran dolan-ran li borîyên enerjîyê yan rêyên bazirganiyê yên ku di nav deverên ku di kaos an pevçûnên berdewam re derbas dibin, veberhênan bike. Lêbelê, pîrsgirêka bingehîn ew e ku Sûriye hîn jî ji gihiştina ev asta aramiyê dûr e. Şer bandorên rastîn di navbera pêkhateyên wê yên cuda de heye. Bêyî van, welat dê li hember bêistîqrariyêke siyasî û ewlehiyê ya xeternak bimîne Qonaxa pêş me dixuye ku dê li pêşîya Şamê pîrsgirêkên aloz derxe. Ji aliyekî ve, zexteke zêde heye li hemberî tevliûbûna çî rêkeftinên nû yên aborî û herêmî heye. Ji aliyê din ve, pêdivîyêke lezgin heye ku cihê wê yê stratejîk dikare bibe çavkaniya hêzê û derfetek ji bo pêşveçûnê, lê di heman demê de dikare bibe sedemek ji bo zext û destwerdana berdewam a derveyî. Her wiha, Sûriye bi pîrsgirêkên nakokiyên li Rohjilata Navin de nişan dide. Şer êdî ne tenê li ser jî mijareke girîng di nîqaşên siyasî û ewlehiyê de ye û nezelaliya ber-